Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b30777148

20

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

DE

DIÆTA VIRGINVM

QVAM

PROPITIO NVMINE SVMMO

PRÆSIDE

PRO-RECTORE ACADEMIÆ MAGNIFICO

N. FRIDERICO HOFFMANNO

ORDINIS MEDICI SENIORE ET h. t.

DECANO

ad. d. Julii anni cIɔIɔccxxix.

PRO GRADV DOCTORIS

RITE OBTINENDO

ERVDITORVM DISQVISITIONI COMMITTET

AVCTOR

GOTTLIEB FRIDERICVS BERENS

MEGA-QVENSTADIO-HALBERSTADIENSIS.

HALAE MAGDEBVRGICAE,

Typis JOH. CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typogr.



DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA,

DE

DIÆTA VIRGINVM.

PRAEFATIO.

Veriſſima profecto ſunt verba CELSI *Lib. I. Cap. I.* ubi ait: *Homo robuſtus & ex omni parte ſanus, non ſe tam ſtricte obligare debet legibus diæteticis, ſed varium vitæ genus habere omnibusque adſveſcere oportet.* Reprehendit præclare laudatus auctor hiſce verbis illos, qui nimium meticuloſi ſunt in uſu rerum nonnaturalium, & vel minimam cœli turbationem expaveſcunt, ſemperque verentur, quoties cibum potumque aſſumunt, ne quid adverſi ſanitati ipſorum exinde redundet, cum ceteroquin optima corporis gaudeant conſtitutione. Hujusmodi homines ſæpe propter perverſam imaginationem a variis rebus læduntur, quas optime ferre potuiſſent, ſi

animus eorum a tali præjudicio fuiſſet liber. Scrupuloſam itaque diætam & ego rejicio atque cum CELSO moneo, ut robuſti legibus diæteticis non adeo ſtricte obediant. Per robuſtum autem intelligo illum, qui valida motuum potentia inſtructus eſt, qui fibras habet duriores, tendines firmiores, oſſa compacta, vaſa ampla, pulſum æquabilem & magnum, nervos ſtrictiores, qui magna pondera ferre poteſt, & a duris laboribus non facile defatigatur. Tandem, ut omnia vel uno verbo exprimam, qui bene ingerit, bene digerit, bene egerit. Si enim hæc tria in homine reperiuntur, robuſtus & ſanus utique cenſendus eſt, & nulla eget medicina, quia natura ſeſe ipſam conſervat. Debiles vero, qui benignorum ſuccorum inopia laborant, qui nervis præditi ſunt laxis, habitum corporis ſpongioſum cum multis & exilibus vaſis circumferunt, in motuum anomalias proni ſunt, & facile a rebus externis læduntur, nulloſque perferre poſſunt labores, medicamentis opus habent & alimentis ſuæ naturæ accommodatis. Non enim pro lubitu, ut robuſti, uti poſſunt rebus nonnaturalibus, ſed leges diæteticas exacte obſervare tenentur, niſi magnas moleſtjas & incommoda, & nonnumquam etiam mortem ſibimet ipſis velint parere. Optime itaque fecerunt Medicinæ Patres, quod regulas conſignaverint diuturna experientia confirmatas, ſecundum quas quilibet pro diverſitate ætatis, temperamenti, ſexus, anni temporum, rebus nonnaturalibus uti debeat. Interim tamen miror, pauciora, quam quidem neceſſarium & utile, de diæta ſexus ſequioris eſſe tradita, adeo, ut, quantum ego ſcio, nulla fere de hac materia conſcripta ſit diſſertatio, cum tamen quilibet, quem corporis humani ſtructura, conditio & affectiones non fugiunt, facili negotio concedet, ſexum ſequiorem præ nobiliori eſſe longe debiliorem, & idcirco etiam pluribus morbis obnoxium. Siquidem

dem ſecundum *divi ſenis* effatum *mulier omnem morbum bis patitur*. Si enim earum machinam paulo penitius intr o ſpic mus, videmus, earum corporis habitum eſſe utpluri mum laxum ſpongioſumque, fibras eſſe teneras atqu ela xas, vaſa exilia & copioſa, pulſum debilem, & omnia in illis offendi, quæ ſupra in debilibus annotata ſunt. Exinde igitur penjtiſſime conficitur, magis neceſſum eſſe, ſexui fæminino, tam illis, quæ in conjugio viv nt, quam his, quæ virgines appellantur, & numquam virum expertæ ſunt, peculiares diæteticas leges præſcribere, quam virili nobiliori. Non ſolum enim corpore ſexus maſculinus præ fœminino eſt magis firmus, ſed etiam animo & judicio, ita, ut viri tali vago appetitui locum non relinquant, cui virgines & mulieres haud paucæ indulgent, quæque vulgo pica vocatur, & idcirco etiam tales errores diæteticos non committant, quales feminæ vel virgines ob perverſum appetitum & affectuum intemperantiam, quibus frenum injicere neſciunt. Hac de cauſa ego, (quamvis tenuitatis meæ ſim conſcius) illuſtris Medicorum in hac Academia Fridericiana Ordinis conſenſu, agere pro viribus a ſummo Numine conceſſis mihi propoſui DE DIÆTA VIRGINVM, motus ad hoc opus ſuſcipiendum non ſolum materiæ jucunditate, ſed etiam ſperata utilitate. Prius vero monendum eſſe cenſeo, me hac diſſertatione diætam non eſſe præſcripturum virginibus in genere omnibus, absque ullo reſpectu ad earum conditionem & ſortem, ſed tantum in ſpecie iis, quas κατ' ἐξοχὴν virginum titulo ornare ſolemus, quasve tam natales quam etiam vitæ victusque genus, nec non tenerior & exquiſitioris ſenſus corporis conſtitutio, ab al is vilioris ſortis, robuſtis, & ad labores duriores natis, diſtinguit. De ancillis igitur & ſervis mihi ſermo non eſt, nam illas præſertim ruſticas, ad robuſtas etiam refero, quæ non fa-

 cile

cile a rebus externis læduntur. Supervacaneum etiam foret his diætam commendare, cum partim eam obſervare propter officia & labores ſuos non poſſint, partim nolint, partim etiam ſumtus iis deficiant. Poſſunt quidem præcipue ex prioribus duobus capitibus etiam ad ancillarum ſtatum nonnulla applicari, ſed multa etiam in hiſce paginis exſtant, quæ tantum virginibus quadrant. Neque mens mea eſt, ut regulæ meæ ad virgunculas ſive puellas extendantur, quamvis etiam hæ varia ex hac diſſertatione in uſum ſibi capere poſſint, ſed potiſſimum intentio mea fuit in uſum earum virginum hæc elaborare, quæ vel menſium fluxum jam ſunt expertæ, vel quibus proxime imminet, quod ſolet fieri circa annum decimum tertium & decimum quartum. Melioris vero Ordinis cauſa hanc diſſertationem diſpeſcere placuit in *IV. Capita*, quorum *primum* agit: *De vitandis menſium fluxum ſiſtentibus. Secundum: De fugiendis menſium fluxum nimium excitantibus. Tertium: De conſvetudinibus virginum ſanitati infenſis. Quartum: De optima & recta virginum diæta.* Quæ ut cedant in Dei gloriam & proximi emolumentum, SVPREMVM NVMEN ſupplex poſco, ne gratiam ſuam velit denegare & huic meo conatui, & ſi qui alii poſtea futuri ſunt.

CAPVT I.

De

Vitandis rebus nonnaturalibus menſium fluxum ſiſtentibus.

§. I.

TOtam fere virginum ſanitatem poſitam eſſe in ſanguinis per uteri venas evacuatione ſufficienti & ordi-

ordinata, exinde perſpicimus, quoniam ſimulac menſes non ſufficienter fluunt, aut diutius aut penitus retinentur, ſtatim varii impetunt morbi. Nam ſi ſuperflui humores non debite per uterum eliminantur, nimium non modo in corpore accumulantur, ſed & univerſa ipſorum maſſa ſenſim multis inquinatur impuritatibus, eo, quod repletis adeo vaſis, cordis & arteriarum ſyſtole renitentem validius molem ſuccorum non expedite circumagere, neque etiam in minimos tubulos ad ſubeundas ſe & excretiones poteſt pellere. Ex quo oriuntur paſſim ſtagnationes, obſtructiones, ſpaſmi, dolores & ſexcenta alia inde pullulantia pathemata. In capite quidem vehementes cephalalgiæ, vertigines, viſus imbecillitas, odontalgiæ, eryſipelata, apoplexiæ. Hilaritas lætitiaque tranſit & ſucceſſu temporis inducitur melancholia. In pectore faucium conſtrictio, ſpirandi auguſtia, hæmoptyſis & cordis palpitationes, nec non ſyncopes. In ventriculo & inteſtinis anorexia, vomitio, nonnumquam cruenta, inflationes, ructus, borborygmi & tormina. Color præterea floridus evaneſcit in facie, ac in lividum luridumque mutatur, totum corpus grave eſt, ſuccreſcit ſenſim cachexia cum febricula, quæ medicis chloroſis nomine venit. Omnia vero hæc multa & dira mala ſubito diſcedunt atque exſpirant, ſimulac menſtruus fluxus iterum revocatur. Vt adeo pateat, quanta commoda virgines ex ſalutari hac uterina excretione percipiant, & quam gravia damna ex ipſius ſufflaminatione, minusque legitimo ſucceſſu in ipſas redundent. Quare nihil profecto medico, cui virginum ſalus curæ cordique eſt, magis incumbit, quam ut eas doceat, quomodo rebus nonnaturalibus recte & prudenter uti debeant, ne huic evacuationi ponant obicem.

§. II.

Nihil vero magis ſalutarem hunc fluxum ſupprimere

mere valet quam ipſum frigus imprudenter ad inferiores præſertim partes admiſſum. Nam frigoris natura ea eſt, ut fibras conſtringat, & ſanguinem a partibus exterioribus ad interiores repellat, nempe ex ramificationibus tenuiſſimis arteriarum & venarum ad truncos. Et quamvis omni tempore noceat, longe tamen majus damnum infert, inſtantibus vel jam prorumpentibus menſibus, ſiquidem tunc totus naturæ motus invertitur, & cum ſanguis antea a corde ad uterum ferretur, jam, quia fibræ & vaſa uteri a frigore criſpantur, contrahunturque, is regurgitare cogitur, & recedit a peripheria ad centrum, qui motus inverſus præternaturalis eſt, & vitæ valde inimicus. Male igitur agunt lotrices, quæ nudos pedes aquis immergunt, dum lintea eluunt, ſed quoniam ſucceſſu temporis natura huic delicto adſueſcit, multæ earum dantur, quæ nulla incommoda exinde perſentiſcunt. Virginibus vero tenerioribus, debilioribus, ſenſibilioribusque auctor ſuaſorque non eſſem, ut, tempore æſtivo licet, pedes frigida temere abluerent, quippe quibus ſæpe ſola deambulatio nudis pedibus ſpaſmos & tormina abdominis creat. Solent enim nonnullæ, etiam media hyeme, quando noctu ſurgere e lecto coguntur, nudis pedibus, relictis ſandaliis, in gypſeo ambulare pavimento. Aliis in uſu eſt pedibus ſtragulum removere, & per totam noctem nudo pectore abdomineque dormire. Quantæ vero noxæ a tali refrigeratione propullulent ab *Ill.* PRÆSIDE *in Pathol. generali Cap. V. de excretionum defectu præcipuo morborum fundamento p. 404. in Scholio § VII.* ſequentibus eſt demonſtratum: *Cohibita paulo diutius vel imminuta perſpiratione ſalſi & tenues humores feruntur ad caput & pectus, & alias quoque corporis partes infeſtant, & liberiorem motum & circuitum minuendo languorem & laſſitudinum, capitis gravitatem, mentis torporem, coryzam, gravedinem, tuſſim, inquietas noctes, lentum calorem cum extremorum refrige-*

frige-

frigeratione & urina acri concitant. In quibusdam ventris tormina cum crebrioribus dejectionibus oriuntur. Hactenus *Illuſtris* PRÆSES. Si vero corpus tali modo frigori exponitur circa tempus fluxus menſtrui, neceſſario non ſolum ejus ſuppreſſio, ſed etiam alia longe graviora mala ſubſequuntur.

§. III.

Dehortandæ vero ulterius ſunt virgines, ne eo tempore, quo tributum lunare ſolvunt, verſentur vel ſomnum capiant in locis humidis. Id quod illis potiſſimum dictum ſit, quæ in cellis habitant, prout in majoribus urbibus ſolet fieri, in quibus ſæpe, præſertim tempore æſtivo, fere par hominum multitudo in cellis, quam in ſuperſtructis domibus degit. Virgines vero oportet, quando per uterum purgantur, talem humidum aërem vitare. Nimia enim aëris humiditas fibras motrices nimis relaxat, & corpori languorem inducit, omnesque excretiones ſufflaminat. Hinc ſi fieri poteſt, eligant ſibi conclave non ad terram ſitum, ſed in medio domus, non nimis calidum neque frigidum. Melius adhuc eſt, ſi pavimentum non ex gypſo, ſed ex aſſeribus eſt confectum, nam illud ſemper hoc frigidius humidiusque eſſe ſolet. Si vero locus hoc non permittit, ſufficit, pedes & abdomen probe a frigore defendere.

§. IV.

Non ſolum vero frigus in virginibus ſolam menſium ſuppreſſionem, ſed etiam varia alia mala pro varietate partium, quibus admittitur, ſolet producere. Quapropter mihi hac occaſione etiam quædam monita virginibus circa refrigerationem ſervanda annectere licebit. Primo itaque reprehendendam eſſe cenſeo, peſſimam quarundam virginum conſuetudinem, quæ, quando corpus fortiori motu exagitaverunt, & ſudor largus prorumpere

pere incipit, ſtatim in frigidiora loca concedunt, & remoto velamine collari nudum collum pectuſque aëri frigidiori exponunt, id quod præcipue in conviviis conjugalibus obſervari poteſt, quando virgines ſaltationibus nimium æſtum ſibi contraxerunt, qui eo vehementior eſt, quo magis ſanguinem calidis & ſpirituoſis aut multo mero in orgaſmum concitarunt. Quæ pectoris collique refrigeratio, licet excretionem ſanguinis per uterum non cohibeat, nihiloſecius tamen graviores adhuc vel etiam funeſtos inducit affectus. Aliter enim fieri non poteſt, quam, ut ſudor reprimatur, ſanguisque in motu ſiſtatur, & hac ratione variæ periculoſæ inflammationes ſubſequantur. Frigus autem pectori adeo infenſum eſſe etiam *Medicinæ pater Aphorism. 23. ſect. V.* teſtatur, ita ſcribens: τὰ ψυχρὰ οἷον χιὼν κρύσαλλος τῷ σήθει πολέμια, βηχέων κινητικὰ, αἱμοῤῥοικὰ, καταῤῥοικά. *Frigida, cujusmodi ſunt nix & glacies pectori ſunt inimica, tuſſes movent, ſanguinis profluvia cient, catarrhos excitant.* In cujus Aphoriſmi commentario *Celeb.* HEVRNIVS ſequentem inſeruit hiſtoriam: *Hodie obiit juvenis cui jam 14. dies inflammatæ fuerant membranæ diaphrattondes ad pectus, quod choreis exſudans ſe aëri frigido expoſuiſſet aperto thorace.*

§. V.

Non melius ſanitati ſuæ conſulunt illæ virgines, quæ poſt talem fortiorem corporis motum frigidum potum avidis faucibus ingurgitant, ſubito enim ſanguis in vaſis œſophageis, pulmonalibus, diaphragmaticis, præcipue autem in coronariis ventriculi ſiſtitur, & a frigore coagulatur, ex quo dein non ſolum menſium obſtructio, ſi circa tempus menſtrui fluxus contingit, ſed etiam faucium inflammationes anginoideæ, ſingultus, cardialgia, colica, iliaca paſſio, dyſenteriæ, pleuritides, peripneumoniæ, ventriculi inflammatio & fere innumeri alii morbi incu-

incunabula trahunt. Ipſe novi exemplum viri cujusdam, qui cum in convivio nuptiali ſaltationibus corpus nimium calefeciſſet & frigidum potum ad æſtum exſtinguendum hauſiſſet, lethali correptus eſt angina & inter breve tempus exſtinctus. Poſſem quidem ad ulteriorem probationem multa exempla & teſtimonia afferre, ſed ſufficiat tantum unius gravis auctoris ſuffragium in auxilium vocare, ut exinde appareat veteribus etiam noxam ex tali frigida potione non fuiſſe incognitam. En! CELSVM adduco, cujus verba *lib. I. Cap. 3. p. 28.* hæc ſunt: *Illud noſſe oportet; quod ex labore ſudanti frigidæ potio ſit pernicioſiſſima, atque etiam cum ſudor ſe remiſit, itinere fatigatis inutilis eſt.* Cujus dicti veritatem etiam ſuo damno experta eſt virgo quædam Paſtoris in noſtra vicinia filia, quæ cum rus iviſſet, ſpectatum, quomodo meſſores labores ſuos perficerent, domum reverſa ad ſitim æſtumque ſedandum, poculum cereviſiæ frigidioris evacuavit. Quo facto ſtatim menſes reſtringebantur, & calor lentus præternaturalis internus cum frigore externorum oboriebatur, pulmonum bronchia materia quadam tenaci viſcida obſidebantur, quæ reſpirationem reddebat difficilem. Tandem emaciata adeo, ut præter cutem & oſſa nihil appareret, e vita diſceſſit.

§. VI.

Experientia & obſervationes præterea teſtantur, virgines perquam facile phthiſin incurrere, a ventorum frigidorum præſertim ſeptentrionalium vehementiori in pectus ingreſſu, ſiquidem talis aër frigidus lympham & ſanguinem in pulmonum vaſculis coagulat, & hac ratione ſtaſes & ſuppurationes producit. Id quod eo facilius contingit in iis quæ facie gaudent rubicundolactea & temperamenti ſunt ſanguineo-cholerici, habitus corporis ſpongioſioris, quæ contractum & compreſſum pe-

ctus habent, & ſcapulas intra alas eminentes, & quarum parentes eodem morbo laborarunt, vel interemti ſunt. Caveant ſibi itaque virgines ne adverſus ventum curſum dirigant, ſed linteolo nares & os munientes vento ingreſſum prohibeant.

§. VII.

Hucusque propoſui cautelas circa uſum aëris præſertim humidi & frigidi obſervandas. Sequitur, ut de erroribus virginum in cibo agam. Certe dolendum eſt, homines, præcipue vero ſexum ſequiorem, adeo perverſi eſſe judicii, ita, ut omnia, quæ gratum linguæ imprimunt ſaporem, ſtatim pro bonis innoxiisque habeant, & ambabus arripiant manibus. Illa enim, quæ merito inter medicamentorum claſſem referuntur, & idcirco cum judicio, debito tempore, ordine & doſi in uſum vocari debent, quoniam æque promta ſunt ad nocendum, ac ad juvandum, pro alimentis habent, &, quæ vix uncia haurire debuiſſent, ad integras menſuras ingurgitant. Videmus id in ſpiritus ardentis potatoribus, cujus abuſus longe frequentior eſt recto uſu. Et quamvis ſæpe judicium eorum non fallatur, ita, ut ipſi proſpiciant, atque fateri cogantur, periculum ſibi a tali victus ratione imminere, voluntas tamen adeo corrupta eſt, ut ea, quæ ratio ſana pro nocivis declarat, nihilominus velit & faciat. Exemplum hujus rei præbent virgines, quæ, quamvis ipſæ non ignorent, & ſæpe ſuo damno expertæ ſint, acida ſibi non conducere, nihilo ſecius tamen, quia palato ſuo jucundam ſenſationem & refrigerantem imprimunt, ea in deliciis habent. Nonnullæ appetitui ſuo adeo indulgent, ut integra cochlearia aceti vini aſſumant. Aliæ acidum corrigere volunt per dulcia, mellita & ſaccharata, ſibique perſuadent valetudinem ſuam hac ratione nihil adverſi exinde pati poſſe, ſed falluntur. Neſciunt

ſciunt enim acetum per additionem ſacchari majorem acorem concipere, & per ſpicula ſalina ſacchari magis armari & fere corroſivam & cauſticam qualitatem induere, accedente nimirum fermentatione in ventriculo. Neſciunt, dulcia in ſinu gerere maximam aciditatem, & per analyſin chemicam ſpiritus acidos largiri. Talem vero mixturam acidorum cum dulcibus atro carbone notat *Ill.* PRÆSES, quando ita ſcribit *in Cap. V de Diæt.* §. *XV. Cavendum maximopere eſt, ne dulcia cum acidis & potibus fermenteſcibilibus cereviſia nempe recenti invicem ingerantur. Vidimus hac ratione in corporibus præſertim imbecillioribus bilioſis & iracundiæ deditis cholericas paſſiones ac ventris & colica tormenta atrocia non ſine periculo excitata.* Non tantum vero ſimplex acetum quod vel ex cereviſia, vel ex vino ſucceſſu temporis naſcitur, virgines lædit, ſed etiam omnes cibi, qui cum eo parantur, nimia copia & nimis frequenter ingeſti, ut eſt e.g. lactuca. Incurrit mihi in mentem hac occaſione *Cl. D.* SPIES *Prof. Helmſt. Patronum & Præceptorem meum ætatem colendum*, narraſſe olim in collegio, ſe vocatum eſſe in conſilium a nobili quadam virgine, menſium ſuppreſſione cum febre alba laborante, quæ hoc malum a nulla alia cauſa, quam a frequentiori lactucæ cum aceto præparatæ eſu ſibi contraxerat. Hunc cenſum etiam ſubeunt uvæ, præſertim non ſatis maturæ, & omnes fructus horæi, acidi & adſtringentes, quales ſunt mala cydonia, punica, meſpili, fructus acaciæ & myrtillorum, pira valde conſtringentia auſtera, qualia ſunt ſylveſtria, vel etiam ex horæis ea, quæ multis calculis referta ſunt, & parum ſucci largiuntur. Novi ego virginem XV. circiter annorum temperamenti cholerici, cui menſes nondum proruperant, quæ circa novilunium variis doloribus ſpaſticis in abdomine affecta erat, præterea ſatis belle ſeſe habuit, & meridie ad menſam ſedens cibum, ut

 antea,

antea, cum appetitu aſſumſit. Tempore vero pomeridiano uvarum cupida erat, quæ ei etiam concedebantur. Quibus comeſtis verſus veſperam tantis ſtricturis ſpaſticis abdominis, pectoris, colli totiusque corporis cruciata eſt, ut artus mox huc mox illuc involuntarie traherentur. Conqueſta eſt ſemper de nauſea & vomituritione, petiitque, ut ipſi vomitorium propinetur. Tandem, cum paroxyſmus ultra IV. horas duraſſet, ſine ſenſu & motu rigida & immobilis erat, ita, ut a circumſtantibus pro mortua haberetur. Adſtans autem Chirurgus cochlear unum eſſentiæ caryophyllorum ori ejus infudit, quo facto cor iterum incepit moveri, ſenſus rediere, & altero die a perito in uſum vocato medico priſtinæ ſanitati eſt reſtituta. Ex hoc itaque caſu ſole clarius elucet, acida, præprimis circa tempus eruptionis menſium in virginibus periculoſa excitare ſymptomata. Attamen multæ reperiuntur, quæ, ut pallorem faciei ſibi fœnerentur, quem colorem aulicum germ. Die Hof-Farbe appellant, ex mera ſuperbia acidis crebrius utuntur. Verum, per quod peccant, per idem puniuntur, ita, ut colorem rubicundum, quem ex deſpectu ruſticum, vernacula die rothe Bauer-Farbe vocant, ex toto amittant, & plus ſatis inde palleant & albicent, atque in menſium ſuppreſſionem, cachexiam & chloroſin præcipitentur. Ne dicam, quod ex aſſumtione acidorum crebriori dentes fragiles reddantur, & ad cariem & odontalgiam diſponantur, ſed omnia hucusque prolata, ut & ſequentia, de abuſu, non de recto uſu intelligenda ſunt. Non in totum virginibus interdicuntur acida, ſed tantum moneo, ut iis tamquam medicamento utantur, non ut alimento, ſimul vero reſpiciendum eſt ad temperamentum. Nam cholericis & ſanguineis non adeo nocent quam phlegmaticis & melancholicis. In illis enim ſanguis velociori

curſu

curſu per arterias venasque agitatur, eſtque floridior, fluidior atque tenuior, & multis particulis ſulphureis refertus; in his vero purpura vitalis eſt magis ſpiſſa, viſcida, lenta, craſſa, terreſtris, & tarde magis circulatur, quæ ab acceſſione acidi magis talis redditur.

§. VIII

Pertractatis ſic acidis atque dulcacidis confero me nuc ad dulcia, quoniam contraria juxta ſeſe poſita magis elucelcere dicuntur. Video jam virgines ſequentem in modum ratiocinari: Dulcia acidis ſunt contraria, ergo, quia acida nobis obſunt, certe dulcia proſunt. Sed permittant mihi, quæſo, ut hujus ratiocinii falſitatem in aprico ponam. Prius vero inter nos convenire debemus, quid per dulcia intelligendum ſit. Accipitur enim vocabulum dulce primo pro inſipidis, ita aqua audit dulcis, ſerum lactis vocatur dulce, nec non emulſiones & omnia, quæ manifeſtum & evidentem linguæ non imprimunt ſaporem. Hæc ambabus virginibus concedo manibus, quoniam bonum chylum & ſanguinem ſuppeditant. Verum enim vero dulcia eminenter talia a me vituperantur; in quorum claſſem referuntur primario ſaccharata & mellita. Nequaquam tamen illa in totum damno, ſed tantum eorum abuſum, qui adeo invaluit inrer virgines nobiliores & quarum loculi argento turgent, præcipue vero inter mercatorum ditiorum filias, ut fere per totum diem non ſolum ſaccharo obducta e. g. amygdalas & varia ſemina incruſtata, nec non placentulas ſaccharaceas, vulgo Zucker-Pletzen, comedant, ſed etiam ſaccharum ſibi relictum & ejus varias ſpecies, candi, aut cum amylo in paſtillos redactum, germ. Marcipan, deglutiant. Quod vero ex tali ſaccharatorum abuſu paria damna ac ex acidis redundare poſſint, docet nos analyſis dulcium chemica. Videmus enim ea con-

ſtare

ſtare ex ſale acido & ſulphure æquabiliter mixtis. Occultant itaque & involvunt ſulphureæ particulæ acidi ſalis ſpicula tam diu, donec motu inteſtino fermentativo ſeparentur, volatiles ſulphureæ abigantur, & acida a vinculis ſuis liberentur, ſuique juris fiant. Videmus tale quid in cerevifia aceſcente. Simile quid contingit in ventriculo. Nam dulcia ſaccharata a ſaliva, menſtruo ventriculi & ſucco pancreatico in fermentationem conjiciuntur, de qua ructus ſupervenientes teſtantur; qua mediante particulæ ſulphureæ ab actuatis ſalinis acidis ſubiguntur, & ſic ſaburra acida generatur, quæ, ſi ad ſanguinem defertur, illum inſpiſſat, ex qua ſanguinis tenacitate & viſciditate dein variæ obſtructiones, menſium ſuppreſſiones, ſcorbutus, malum hypochondriacum ſive hyſterica paſſio, inflationes præcordiorum, cachexia propullulant. In ſpecie vero caveant ſibi virgines hyſtericæ a dulcibus, ſiquidem paroxyſmi frequentiores acerbioresque per talia redduntur. Quod vero etiam mellis & exinde paratorum, quamvis non adeo noceant ut ſaccharata, uſus crebrior non proficuus ſit, medicorum Pater HIPPOCRATES *lib. de intern. affect. Cap. 45. t. 5. ſq.* perhibet. *Mel coctum, inquit, æſtuoſum eſt, & ventri adhæret, poſtea, cum concoctum fuerit, in ventre efferveſcit, & venter derepente attollitur, & ardet, & dirumpi videtur.* Accedit adhuc ad incommoda, quæ virgines ex ſaccharo patiuntur, denigratio dentium, dum hosce primum cruſta viſcida obducit, pedetentim vero ratione ſpicularum ſalinarum acidarum per ſalivam ſucceſſive evolutarum corrodit atque nigredine imbuit, & ſæpe adeo fragiles reddit, ut fruſtulatim excidant, & ita partem pulchritudinis haud ſpernendam amittant virgines, quandoquidem jactura dentium loquelam quoque reddit ingratam & moleſtam.

§. IX.

§. IX.

Sequitur, ut alium errorem virginum diæteticum cenſeam, qui non minus vulgaris eſt, quam antecedens. Solent ſcilicet haud paucæ virginum panem, placentas, aut ſimilas, ſtatim, quando ex furno extrahuntur, & adhuc fumant, butyro illinere, & ita calide comedere. Feruntur præterea magno appetitu in cruſtam illam panis mollem interiorem, duriori exteriori ſubſtratam, quam Germani vocant, die Waſſer-Rinde des Brodts, & in placentas quibus myrtilli, vel baccæ ribium ſunt ſuperinſperſæ, lingua vernacula Heydelbeeren und Johannis-Beeren Kuchen. Amant opera piſtorum, panem Hiſpanicum, bis coctum ſaccharaceum, Spaniſch Brodt und Zucker-Zwieback, & reliqua paniſicia. Quanta vero damna virginum ſanitas exinde patiatur, paſſim practicorum teſtantur obſervationes, qui exinde non ſolum menſium obſtructionem, ſed etiam ipſam atrophiam annotarunt. Viſcida enim farinacea maſſa a menſtruo ventriculi diſſolvi rite non poteſt, ſed in glebas abit, & inteſtinorum tunicæ villoſæ ſeſe applicat, eorumque plicis firmiter inhæret, hinc obſtructiones orificiorum vaſorum lacteorum, & tandem conſumtio corporis ob nutrimenti defectum oriuntur. Id quod eo facilius contingit, ſi virgines poſt comeſtas tales farinaceas maſſas & inprimis calidas placentas, non ſufficientem potum hauriunt, ut maſſa iſta diluatur, ſed pro more ſuo pitiſſant, vel plane non bibunt. De qua perverſa conſvetudine inferius plura dicenda reſtant. Non melioris ſunt notæ ova ad duritiem cocta, nimia copia ingeſta, item caſtaneæ toſtæ, quæ præcipue circa menſium fluxum comeſta, illum imminuere, vel plane ſupprimere valent. Eundem cenſum ſubit caſei nimius uſus, inprimis calcarei vulgo kalckichte Käſe, vel etiam ejus, qui per longam moram fœtidus tenaxque fa-

ctus eſt, germanice der zache gebrannte Käſe, & a multis magni æſtimatur, ſed a liquore gaſtrico ſubigi non poteſt. Ipſemet enim vidi Studioſum, qui nimium caſei aſſumſerat, & poſt quartum diem nauſea correptus, integra fruſtula vomitu rejiciebat. Tandem, ut brevibus me expediam, abſtineant virgines præcipue circa inſtantem purgationem uterinam, ab omnibus crudis, viſcidis, tenacibus, acidis, flatulentis, ut ſunt maſſæ frixæ minus fermentatæ, nimis pinguia, fumo indurata, caro ſuilla, cucumeres, melones, braſſica alba capitata muria condita, pultes ex piſis, fabis, lentibus, quæ non rite concoqui poſſunt, & cruditates relinquunt. Nam qualis cibus, talis chylus, qualis chylus, talis ſanguis, qualis ſanguis, tale liquidum nerveum, quale liquidum nerveum talis motus, tonus & robur partium ſolidarum, a quo tono ſe- & excretiones varie modificantur. Nam a ſyſtole cordis & arteriarum languida languidus ſanguinis circulus proficiſcitur, hinc particulæ ſanguinis non ſatis attenuantur, maſſa humorum fit ſpiſſa, lenta, tenax, viſcida, ad ſe- & excretiones minus apta. Nihil itaque magis incumbit virginibus, quam, ut ea fugiant, quæ partium ſolidarum robur infringunt, & maſſam humorum ad coagulum diſponunt, & ad excretionem per uterum ineptam reddunt.

§. X.

Tandem & hoc circa uſum ciborum eſt monendum, quod multum interſit, quo tempore & qua copia aſſumantur; hoc enim ſi negligitur etiam optimi ſucci alimenta varios morbos cauſari poſſunt. Carpendæ itaque jure meritoque illæ ſunt virgines, quæ per totum diem ex marſupio delicatulos bolos promunt, &, quemadmodum noſtrates loquuntur, den gantzen Tag aus der Ficken naſchen. Siquidem hac ratione ventriculus numquam a labore ſuo

vacat,

vacat, & dum cruda ſemicoctis admiſcentur, digeſtionis & chylificationis opus læditur, flatulentiæ generantur, ructusque moleſtiam creant. Humorum enim cruditas ſecundum HIPPOCRATEM *lib. de vet. med. non aliunde venit, quam quod non exſpectetur juſtum tempus, donec venter ingeſtos cibos perfecte conſumſerit & evicerit, & evacuatus fuerit, & quieverit, ſed in ferventem adhuc & fermentatum novi ingerantur.* Quin etiam AVICENNA præclare ita ſcribit: *Nemo ſanitatis ſuæ ſtudioſus aliquid comedat, niſi ad hoc certo prius invitante deſiderio, & ventriculo una cum reliquis ſuperioribus inteſtinis a præſumpto cibo vacuatis.* Poſſem quidem plura in medium proferre doctiſſimorum virorum de hac re teſtimonia, ſed ſufficiant hæc. Interea commendatam ſibi habeant virgines, ſequentem inſignem SCHOLÆ SALERNITANÆ regulam:

Tu numquam comedas, ſtomachum ni noveris eſſe
Purgatum vacuumque cibo, quem ſumſeris ante.
Ex deſiderio id poteris cognoſcere certo,
Hæc ſint ſigna tibi ſubtilis in ore ſaliva.

§. XI.

Haud poſſum ſuperſedere hac occaſione illius perverſi moris facere mentionem, eumque atro notare carbone, qui in conviviis fere omnibus receptus eſt, dum poſt paſtum & aſſumtos cibos plurimos, adeoque tempore incongruo, ſaccharata & varia piſtorum opera, vulgo Confect dicta, menſæ imponunt, & quoniam hæc palato arrident, quamvis fere nullus amplius in ventriculo locus vacuus ſuperſit, illis tamen inſtar farciminis eum replent. Etſi vero hac ratione in omnibus concoctio lædatur, qui talem errorem diæteticum committunt, virgines tamen gravius exinde luunt, in quibus ventriculi tunicæ natura ſunt laxiores flaccidioresque, quam in ſexu nobiliore, quæque per thoraces abdomen nimis conſtrin-

gunt. Quapropter aliter fieri non poteſt, quam, ut cruditates gignantur, ex quibus innumeri fere morbi poſtea incunabula trahunt.

§. XII.

De cibis ſatis. Perſpiciamus nunc potulenta, quæ æque ac cibi neceſſaria ſunt ad valetudinem vitamque conſervandam. Nam ſolida & fluida ſunt præcipua vitalium humorum elementa. Ergo, ſi alterutrum horum deficit, ſtatim temperies & legitima humorum mixtio vitiatur. Peccatur vero in potu vel quantitate vel qualitate. Qnantitate, dum vel nimia potus copia ingurgitatur, vel nimis parce bibitur. Exceſſus in potu ſexui nobiliori eſt magis familiaris, quam ſequiori, &, modo ſit congruus & mixturæ animali non adverſus, non adeo noxius eſt, quam quidem defectus. Hoc vero impugnare mihi videntur illæ virgines, quarum haud paucæ reperiuntur, quæ, partim ut ſpeciem temperantiæ aucupentur, partim ne per largiorem potum habitiores fiant, & gracilitatem perdant, fere numquam bibunt, aut ſaltim tantum pitiſſant. Verum, non ſolum experientia, ſed etiam ipſa ratio, ſi modo eam adhibere velint, eas convincere poſſet, talem diætam eſſe multorum morbo-borum, præſertim chronicorum, ſcaturiginem. Cum enim vita noſtra conſervetur, per continuum, liberum & non impeditum ſanguinis per omnia viſcera circulum, eoque ſufflaminato morbi, penitus vero ſublato, mors ipſa ſuccedat, ſequitur, illum, qui vitam ſuam prorogare, & morbos avertere cupit, omnem operam navare debere, ut ſanguis ad circulationem non ineptus reddatur, ſed in fluiditate & tenuitate conſervetur, ut per omnes canales, etiam minimos, promte progredi queat. Nunc vero ipſis tonſoribus notum eſt, ad fluiditatem ſanguinis requiri ſufficientem ſeri copiam, & ſanguinem humanum e vena

emiſ-

emiſſum tres partes ad minimum liquidi, ad unam partem ſolidi elementi referendas continere. Quomodo vero fluida in ſanguine portio, quæ continuo, partim per tranſpirationem, partim per urinam & ſalivam imminuitur, necnon per inteſtinorum glandulas, per mucum narium, exſpirationem expurgatur, reſtaurari poteſt, quam per potum ſufficientem? Hoc vero ſi negligitur, ſanguis evadit tenax, ſpiſſus, glutinoſus, viſcidus, ad circulationem ineptus, ad ſtaſes pronus; hinc varii generis morbi, uti ſunt obſtructiones viſcerum, ſcirrhi, graves inflammationes, melancholia, malum hypochondriacum, obſtructiones alvi, & præcipue in virginibus graves & pertinaces menſium obſtructiones progerminant. Nota mihi eſt honeſta quædam matrona, quæ in juventute ſua & virginitatis annis ſæpe per tres dies a potu abſtinuit. Sed incurrit cacochymiam menſiumque ſuppreſſionem adeo contumacem, ut nullis medicamentis reſtitui potuerit. Eſt quidem adhuc in vivis, ſed ne unum quidem ſe numerare poſſe diem aſſeverat, quo gravibus non crucietur pathematibus. Torquetur enim immanibus plane cephalalgiis, colore faciei parietem dealbatum refert. Et ſic vita ejus morbus eſt perpetuus.

Felix, quam faciunt aliena pericula cautam!

§. XIII.

Accedo nunc ad potus qualitatem, oſtenſurus, quinam a virginibus fugiendus ſit, & quare. Optandum ſane foret, ut homines potu antiquiſſimo, omnium primo, & communiſſimo, & ad vitam & ſanitatem commodiſſimo, nempe aqua fontana, uterentur, tunc non opus eſſet, ut peculiares regulæ diæteticæ circa uſum potus præſcriberentur. Sed quoniam tanta potulentorum varietas eſt, merito etiam inquiritur, quodnam ex his virginibus incongruum ſit, & idcirco ab iis vitari debeat. Vulgaris

vero hoc tempore potus eſt cereviſia, eaque duplex, vel amara lupulata, germanice braun oder bitter Bier, vel dulcis, vulgo weiß Bier dicta. Vtraque cereviſiæ ſpecies in ſe ſatis bona eſt, ſi modo poſſideat bonæ cereviſiæ requiſita, de quibus plura capite ultimo. Jam paucis tantum monendum eſſe cenſeo, quod virgines abſtinere debeant a cereviſiis craſſis, turbidis, feculentis, acidis, & quæ non ſufficienter coctæ fuerunt, & caput gravant, flatusque procreant. Tales enim cereviſiæ non ſatis fluidum ſervant ſanguinem & excretorios tubulos apertos, ſed potius viſcoſitate ſua obſtruunt, & humores inſpiſſant, pituitam augent, & eapropter etiam menſes cohibere valent. Inprimis vero calculoſis plurimum nocent, quoniam meatus urinarios obturant. Quid? quod etiam recentiores Practici ſtatuant, ſcorbutum populis ſeptentrionalibus adeo familiarem atque endemium, maxima ex parte cereviſiarum non ſalubrium potui eſſe adſcribendum. Non adeo frequens eſt vini potus noſtris in regionibus, illis autem, quibus in uſu eſt, virginibus ſuadeo, ut miſſa faciant vina auſtera, acida & adſtringentia, nam teſte GALENO *Comment. 8. lib. 3. de vict. rat. in morb. acut. excretiones omnes cohibent.* Quam maxime vero in virginibus dum ſaluberrimum menſium fluxum retardant, innumeris malis quibus affligi ſolent, præbent occaſionem.

§. XIV.

Neque potus Coffee ſicco pede eſt tranſeundus, ſed potius eruendum, num virginibus obſit, an vero proſit? Haud pauci ſtabilire conantur, infuſum Coffee ſalubre eſſe naturæque amicum, & ad corrigendas acidas primarum viarum cruditates multum facere. Poſterius concedo. Verum multa dantur medicamenta, quæ, quantam ab una parte utilitatem, tantam ab altera parte afferunt noxam. Huc etiam pertinet noſtrum infuſum. Abſorbet quidem

acidum,

acidum, ſed ſimul nervos debilitat. Obſtant adhuc plures cauſæ, quo minus ſtatuere poſſim, ejus uſum naturæ eſſe amicum atque ſalubrem. Quicquid enim naturæ amicum eſt, illud etiam iis, qui prima vice illud aſſumunt anxietates creare non debet. Nunc vero experientia teſtatur, inconſuetos, qui prima vice hoc infuſum hauriunt, utplurimum non ſolum de tremore, gravitate artuum, vigiliis conqueri, ſed etiam non raro convulſivis motibus & vomitu corripi, id quod etiam ſub primo tabaci uſu obſervatur. Ergo naturæ non eſt amicum, & melius eſſet, ſi ab eo abſtinerent. Neque exinde probari poteſt hujus infuſi ſalubritas, quia in conſuetis nulla parit incommoda. Conſuetudo enim eſt altera natura. Hoc apparet exemplo Turcarum, qui per continuatum opii uſum, ita ei asſueſcunt, ut drachmam ſine periculo aſſumere poſſint. vid. BELLONIUS *lib. 3. obſ. cap. XV.* Quis vero inde concludet, opium naturæ humanæ eſſe amicum. Commendant præterea Practici hunc Coffee potum ob uſum diluentem, aperientem, obſtructiones reſerantem, ſed hic effectus potius aquæ, quam farinæ fabarum eſt tribuendus, quippe quæ ob craſſitiem particularum oſcula vaſorum lacteorum intrare non poteſt. Suſpectum itaque merito eſt infuſum Coffee, & potius ut medicamentum, quam alimentum uſurpari debet, magnaque inſuper cautione opus eſt circa ejus uſum. Nam ubi acidum in ventriculo non exſuperat, numquam eſt hauriendum, ni chylificationis negotium velis deſtruere, neque convenit plethoricis, ſanguineis, cholericis, & illis, qui ad tremorem artuum vertiginemque diſpoſiti ſunt, & debile genus nervoſum poſſident] Quamobrem cum virgines pleræque ſanguinis gaudeant abundantia, nervisque præditæ ſint debilioribus, quilibet facile perſpiciet, infuſi Coffee uſum, quidem moderatum, vix plerisque virginibus eſſe ſuadendum. Multo minus vero

ro abuſus eſt approbandus, qui adeo communis eſt, ut a multis non ſemel vel bis, ſed aliquoties in die ſorbilletur. Audiamus modo de hoc abuſu *Ill. Dn.* PRÆSIDEM *in Pathol. general. part. III. Cap. 3. §. 19. in Scholio: At ego quidem,* inquit, *non poſſum non hoc loco ſolennem ſed deteſtabilem conſuetudinem improbare, qua feminæ, præſertim quæ debile genus nervoſum obtinent, infuſum fabarum Coffee non ſemel, ſed bis, vel aliquoties de die hauriunt. Hac enim ratione efficiunt, ut, cum infuſum illud ad acidum primarum viarum domandum alias non ſit inutile, nervoſo tamen generi inimicum, immoderatiori uſu toti corpori & maxime nervis inducat imbecillitatem, unde, ſi in morbum acutum incidunt, rarius, quod expertus ſum, evadunt.* Qui plura deſiderat, conferat *D. D.* MEISNERI *tractatum de potu Thee & Coffee,* nec non *diſſ. de fabis Coffee earumque ſub infuſo uſu & abuſu. Sub Præſidio D. D. Hieronymi* Ludolff *ab auctore* David Gottlob *Herold anno* 1724. *Erfordiæ conſcriptam,* in qua ſimul caſus enarratur de matrona quadam, quæ quovis menſe non ſolum per uterum ſed etiam per vaſa hæmorrhoidalia purgabatur, cui uterque fluxus ab infuſi Coffee nimio uſu ſuppreſſus eſt. Minus firmo itaque ſtat talo ſententia quorundam medicorum, qui Coffee virtutem emmenagogam attribuunt. Et ſi forſan tale quid ab ejus uſu notatum ſit, hoc potius beneficio aquæ atque caloris, quam farinæ fabarum peractum eſſe cenſeo. Sunt porro, qui virginibus infuſum Coffee idcirco diſſuadent, quoniam eas inde ſterileſcere arbitrantur, verum cum hoc aſſertum per experientiam nondum ſufficienter ſit confirmatum, inter argumenta mea diſſvaſoria locum non meretur.

§. XV.

Quoniam motus & quies, ſomnus & vigiliæ etiam merito ad res nonnaturales referuntur, hinc, ne quid prætermiſiſſe videar, etiam de eorum abuſu breviter diſſeram. Opus eſt quiete & ſomno, ut vires reficiantur

ficiantur, & ſucci utiles & nutritii colligi & apponi poſſint, motu vero & vigiliis, ut ſuperflui humores excernantur, perſpiratio augeatur & humores attenuentur. Ab utraque parte æquilibrium eſt ſervandum, motus reſpondeat quieti, vigiliæ, ſomno & vice verſa. Hoc enim ſi tollitur, ſtatim morbi invitantur. Mediocritas, uti in quavis re, ita etiam in hiſce eſt optima. Exceſſus atque defectus damna afferunt. Hinc etiam HIPPOCRATES *Aphoriſm. 3. ſect. 2.* pronunciat: Ὕπνος ἀγρυπνίη, ἀμφότερα τȣ̃ μετρίȣ μᾶλλον γινόμενα κακόν. *Somnus & vigilia utraque, ſi ſuper menſuram fiant, malum.* Ubi enim modum exceſſerit quies, ſanguis non rite circulatur, neque attenuatur, excretiones atque ſecretiones ſalutares retardantur, corpus non rite tranſpirat, impuritas humorum, catarrhi, affectus pituitoſi, malum hypochondriacum, cacochymia, menſium ſuppreſſiones & varia alia mala, quæ ex ſanguinis ſpiſſitudine proveniunt, oriuntur. Quilibet itaque ex dictis facile colligere poteſt, peſſime agere illas virgines, quæ per totum diem ſellis inſidentes acu pingunt, aut fila ducunt, aut plane otioſæ ſunt, & nihiloſecius largiter cibos capiunt. Hac enim ratione uber cruditatum fit proventus, & plethora gignitur, quia multum aſſumunt, & nihil fere per motum conſumunt. Magis vero adhuc peccant contra propriam ſanitatem illæ virgines, quæ non ſolum horis diurnis quieſcunt, ſed etiam ſomnum longius fere usque ad meridiem protrahunt, ſiquidem iis caput gravatur, mens hebetatur, pituita generatur, corpus infrigidatur, robur partium ſolidarum infringitur, humores craſſeſcunt, excretiones cohibentur, alvus conſtipatur, tranſpiratio ſufflaminatur, uterus ſanguine infarcitur, ex quo dein menſium decoloratio, vel totalis ſuppreſſio, aut fluor albus oriuntur. His nunc perſpectis facile dari poteſt ratio, quare virgines in pa-

gis degentes, longe meliore frui ſoleant valetudine, quam urbanæ. Laboribus enim corpus exercent, cibis utuntur ſimplicioribus & officia ſua peragenda domeſtica illas non ultra ſeptem horas quieſcere ſinunt. Quemadmodum vero exceſſus in ſomno & quiete noxius eſt virginibus, & menſtruam evacuationem cohibet, ita etiam nimiæ vigiliæ atque labores eas in varios morbos præcipitare poſſunt. Vigiliæ enim immodicæ concoctionem deſtruunt, corpus emaciant, faciem fœdo pallore imbuunt, oculos reddunt concavos, ſuccum nutrientem attenuant, & totam ſanguinis craſin reſolvunt, & ſucceſſive partes volatiles ſpirituoſas per cutis poros eliminant: quoniam itaque particulæ fluidæ cum ſpirituoſis avolarunt, tonus partium fit languidus, relictæ particulæ fixæ terreſtres ad motum non ſatis aptæ conſtituunt ſanguinem nimis ſpiſſum, ad obſtructiones pronum, non ſatis mobilem, ex quo ſucceſſu temporis, continuatis ſic vigiliis, perfecta menſium obſtructio naſcitur. Hoc potiſſimum ſibi dictum putent illæ virgines, quæ ex avaritia & pecuniarum cupidine, unam aut alteram tantum horam in nocte ſomno deſtinant, non conſiderantes, ſanitatem opibus eſſe cariorem.

§. XVI

Reſtant adhuc animi pathemata, quæ rectiſſime inter cauſas, quæ morbos inducunt, primum & principem locum ſibi vindicant. Quomodo vero ſpiritus in corpus agere, & hoc viciſſim eum afficere queat, a nullo Philoſophorum ſatis eſt exhauſtum. Effectum nemo, niſi qui Scepticiſmo laborat, negaverit. Quotidiana enim convincimur experientia, vitales & naturales actiones ab anima multum perturbari poſſe. Quoniam itaque propter commune commercium, quod animam & corpus intercedit, una pars ab altera in conſenſum trahitur,

hitur, merito hic loci inveſtigatur, quænam ex animi pathematibus virginibus maxime ſint infenſa. Si quis me judice certet, nihil æque ex animi pathematibus, tum omnibus hominibus, tum præcipue virginibus, adeo noxium declararem, quam terrorem. Sanguini enim motum inducit ſanitati corporis noſtri inimiciſſimum, propellendo eum a peripheria verſus centrum, cor puta & pulmones, atque hac ratione omnes cohibet excretiones. Experiuntur hoc ſæpe virgines, quibus nihil æque perniciosum eſt, ac ſi vehementi & improviſo terrore percelluntur, præcipue, ſi illud inſtantibus, vel iam prorumpentibus menſibus contingit. In momento enim ſalutaris hæc evacuatio ſiſtitur, partes externæ ſpaſmodice contrahuntur, uti in rigore febris, corpusque infrigidatur, & quoniam maſſa ſanguinea in interioribus viſceribus congeritur, & ſimul menſes reſtricti ſunt, non poſſunt non varia exinde periculoſa ſymptomata procreſcere. Inconſuetas enim ſanguis quærit vias e. g. per oculos *vid.* MERCAT. *lib. I. de morb. mulier. cap. 2.* per lacrymas: DODON. *cap. V. Obſ. Medic.* nec non per aures, nares, pulmones, & vaſa brevia ventriculi. Qui ulterius caſus deſiderat, reperiet notabile exemplum ſuppreſſionis menſium ex terrore & aſpectu agonizantis in A.N.C. *Dec. 2. Anno 5. Obſerv. 222.* Nec non in HAGENDORN *Cent. 2. hiſt. 85.* exſtat caſus obſtructionis menſium a viſo funere. Parem effectum, licet tardiorem, exſerere ſolent diuturna triſtitia, curæ, & cogitationes profundæ, tonum enim & robur partium ſolidarum ſolvunt, appetitum atque chylificationem deſtruunt, tranſpirationem impediunt, excretiones cohibent, ſanguinis circulum pulſumque reddunt difficiliorem, & menſtruum fluxum ſiſtunt. Quale exemplum GABELCHOVERVS refert in *obſervat. Cent. I. Curat. 81.* de femina, cui a triſtitia ob

obitum filiæ ſibi admodum caræ menſes ſubſtiterunt, & ſputum ſanguinis cum dolore ſiniſtri hypochondrii obortum eſt. Vituperandæ itaque & perſtringendæ illæ ſunt virgines, quæ laſcivis cogitationibus & deſideriis locum relinquunt, & tempore nocturno, cum ſomnum capere deberent, variis obſcœnis imaginationibus indulgent, & conjugium magna anxietate expoſcunt atque anhelant, aut cruciantur, quod amati juvenis compotes fieri nequeant. Siquidem ex tali animi inquietudine menſium ſuppreſſio, chloroſis, furor uterinus & inſania prodeunt.

§. XVII.

Priusquam autem huic capiti terminum conſtituam, adhuc cautelam quandam adjiciendam eſſe reor, quæ in eo conſiſtit, ut virgines probe obſervent, ne eo tempore, quo menſium fluxus imminet, venam ſecent in brachio. Nam ſanguis hac ratione ab utero revulſus & ad partes ſuperiores retractus, non ſolum excretionis per uterum obliviſcitur, verum etiam ad cor & pulmones ruens, palpitationem cordis & hæmoptyſin ſæpe efficit. Qualem caſum de fluxu menſtruo a ſectione venæ brachialis obſtructo & per ſectionem in pede reſtituto FORESTVS *Obſerv. 3. lib. 28. de mulierum morbis* conſignauit.

CAPVT II.

De Fugiendis rebus nonnaturalibus nimium menſium fluxum excitantibus.

§. I.

QVemadmodum innumera fere mala ex ſuppreſſis menſibus proveniunt, ita etiam haud paucæ affli-

ctiones & dira ſymptomata ex eorum fluxu nimio propullulant. Quando enim ſanguis nimia copia & impetuoſe ex utero fertur, notabilis ſtatim virium jactura ſubſequitur, quam lipothymiæ graves, Medicis non raro terrorem incutientes, indicant, corpus emaciatur, & ſi immodicum hoc uteri profluvium diutius protrahitur, plane contabeſcit, color faciei mutatur in plumbeum, lividum atque luridum, oculi apparent concavi, ſplendoremque plane amittunt, & cachexia, febris lenta, oedemata pedum, hydrops, hectica, & tandem ipſa mors ſuccedunt. Meum itaque, qui de virginum ſanitate per ſalubrem diætam tuenda ago, omnino duco, ut cauſas eruam, quæ adeo periculoſum effectum progignere valent, quo virgines ſibi ab illis poſſint cavere.

§. II.

Non vero aliæ ſunt cauſæ immodici menſium fluxus, quam aliarum hæmorrhagiarum. Cauſæ ſunt communes cum reliquis. Differentia tantum conſiſtit in loco, ubi excretio perficitur. Statuo itaque tum reliquarum hæmorrhagiarum, tum etiam hujus uterinæ, quatuor cauſas proximas, plethoram ſcilicet, orgaſmum ſanguinis, vel cum, vel absque plethora, ſpaſmum, & humorum acrimoniam, quamvis hæcce ultima non adeo frequenter obſervetur. Quod autem ſola plethora ſive accumulatio ſanguinis in vaſis talem immmodicum menſium fluxum excitare queat, apparet exinde, quod iſte obſtructionem menſium plerumque excipere ſoleat. Ita enim ſcribit D. JUNGKEN *in praxi: Obſervavi in quamplurimis, quando per tempus menſium fluxu retento, poſtea uno impetu tantam perdiderunt ſanguinis copiam, ut omnem ſanguinem corpore exiiſſe putaſſes.* Quæcunque ergo virgo fluxum menſtruum in ordine ſervare ſtudet, easque res nonnaturales fugit, quæ eum adſtringunt, quæque in ſuperiore capite

enarratæ ſunt, illa, præcipue, ſi ſequentes cautelas curate obſervat, non tam facile morbo hoc ſatis periculoſo corripietur.

§. III.

Altera cauſa hujus hæmorrhagiæ eſt orgaſmus ſanguinis, vel cum, vel absque plethora. Miraberis forte, quod ego mihi orgaſmum ſanguinis absque plethora concipere poſſim, ſed probatio non eſt adeo difficilis, ſi enim a ſola ſanguinis abundantia orgaſmus excitaretur, ſequeretur, quod ſubtracta quantitate, ſtatim hæmorrhagia quieſcere deberet. Verum enim vero experientia teſtatur, ſæpius multis ſanguinis libris excretis, nihiloſecius tamen fluxum urgere. Non vero ſufficit, ut cauſæ hæ proximæ tantum indicentur, ſed etiam opus eſt, ut cauſæ harum cauſarum examinentur, & inquiratur, quænam ex ita dictis cauſis remotis, materialibus, nonnaturalibus, talem orgaſmum ſanguini poſſint inducere. Obſervaturus itaque eum ordinem, quem in priori capite tenere placuit, primo loco inveſtigabo, qualis aër & quomodo ad menſium fluxum nimium aliquid conferat.

§. IV.

Notum eſt ex Phyſicis calorem eſſe validam ætheris in inteſtino & gyratorio motu conſiſtentis in partibus ſulphureis actionem, qua mediante particulæ craſſiores ſubtiliſantur atque expanduntur. Ex quo theoremate ſole clarius elucet, qualis aër & quomodo orgaſmum humorum & per conſequens nimiam ſanguinis per uterum excretionem producere poſſit. Fervidus ſcilicet aër, qualis eſt æſtate circa ſolſtitium æſtivum, ſubtilem aëream in corporis noſtri humoribus materiam in ſimilem vorticoſum motum rapit, quæ præcipue ſulphureas maſſæ ſanguineæ moleculas in ſimilem motum pertrahens, inteſtinam non modo motionem cum calore ſuſcitat, ſed & ob

elaſti-

elaſticitatem quaquaverſum nitens, ſuccos rarefacit atque expandit. Hinc vaſa turgeſcunt & ſanguis nimis reſolutus majusque ſpatium deſiderans, exitum ſibi quærit, quem in virginibus nullibi melius invenit, quam per vaſa uterina. Si autem perrumpit, qua data porta ruit, tanta vehementia, ut vix ac ne vix quidem ſiſti poſſit. Caveant itaque virgines, præſertim plethoricæ, & quibus purgatio uterina imminet, ne æſtate horis meridianis ferventibus ſolis radiis ſeſe exponant, aut eo tempore exſpatientur, aut tempore hyemali conclavia nimis calefaciant, aut, quod ruſticis in uſu eſt, ad fornacem candentem dormiant, ſiquidem ſanguis nimis exagitatus, non ſolum graves cephalalgias, ſed etiam hæmorrhagias uteri procreare ſolet.

§. V.

Idem effectus obſervatus eſt a balneis nimis calide uſurpatis. Nam quemadmodum balnea temperata in macilentis & calidioris naturæ hominibus non ſine inſigni fructu adhibentur, & ad menſes provocandos ſæpe inſtituuntur, ita nimis calida, præſertim in mollioris texturæ perſonis, quæque vaſa ſanguine turgeſcentia obtinent, qualis temperaturæ maxima virginum pars eſſe ſolet, magnam ſæpe afferunt noxam. Vaſa enim per calorem nimis expanduntur, fibræ relaxantur, maſſa ſanguinea in orgaſmum concitatur, & verſus uterum congeritur, tandemque immodice ex utero effunditur. Hinc ab *Ill.* PRÆSIDE *in Medic. ſyſt. Tom. III. Sect. 2. Cap. de balneor. pediluv. & Clyſt. uſu medico* cautelæ adjunguntur ſequentes: primo, *ne nimio lavacri calore corpora exæſtuentur*: dein: *ut, antequam balnea adminiſtrentur, ſemper prius ſolvatur plethora, ne ſanguinis ad partes debiles congeſtiones fiant.*

§. VI.

Jam vero ex dictis facile apparet ratio, quare etiam motus corporis fortior, uti eſt ſaltatio immodera-

derata, hæmorrhagiam uteri nimiam provocare poſſit. Quale exemplum refert B. WEDELIVS *in Amœnit. Mat. Medic. Lib. I. Sect. 3. Cap. X. pag. 202.* ita ſcribens : *ſereniſſima perſona, ſexto menſe gravida, cum choreis ducta longius incaluiſſet, hinc ſentit menſes extraordinarie profluere, adhibentur roborantia, ſtyptica, fruſtra omnia, donec tandem ad V. S. tamquam ſacram anchoram fieret refugium.* Exinde itaque hac ratione concludo: quod poteſt majus illud etiam poteſt minus. Si fortior corporis motus hæmorrhagiam uteri in gravidis, quibus alias menſes non fluunt, excitare valet, multo magis eam in virginibus, præcipue inſtantibus, vel jam prorumpentibus menſibus, producere aptus eſt. Abſtineant itaque virgines a talibus fortioribus corporis exercitationibus, qualis vero motus iis conveniat, infra indicabitur.

§. VII.

Progredior nunc ad eſculenta, inveſtigaturus, quænam ex iis orgaſmum ſanguini inducere, & conſequenter nimium in virginibus ſanguinis profluvium ciere poſſint. Inter hæc profecto primarium ſibi vindicant locum aromata, uti ſunt cinnamomum, quod ſæpe a virginibus ad halitum oris gratum ſibi conciliandum in nimia copia maſticatur & deglutitur, nec non caryophylli, baccæ lauri, juniperi, cubebæ, cort. citri, aurant. cardamomi, N. M. macis, zedoaria, zingiber, crocus, item ſemina carminativa e. g. cuminum. Quæ omnia iam recenſita inter medicamenta efficaciſſima & generoſa referri & idcirco non in magna quantitate, ſed parce & caute, in uſum vocari debent. Verum, proh dolor! abuſus aromatum noſtro tempore adeo increbuit, ut fere omnes ditiorum cibi plus juſto aromatibus condiantur. Neque hoc ſolum, ſed etiam varia ſaccharo obducta aromata & ſemina, nec non morſuli ſtomachici, Magen Morſellen, menſæ apponuntur ſecundæ, quæ quoniam palato grata ſunt, a virginibus

ſæpe

ſæpe non ut medicamenta, ſed ut alimenta aſſumuntur. Quod vero talis diæta aromatica virginibus non conducat, ipſæ aromatum partes conſtitutivæ docent. Particulas enim ſalinas volatiles oleoſas in ſinu gerunt, mediantibus quibus, præſertim ſi nimia copia ingerantur, ſanguinem rarefaciunt, ita, ut plus juſto incaleſcens, majus ſpatium affectet, & per fortem preſſionem & appulſum vaſa uteri rumpat, quo facto, tanto impetu proruit, ut etiam animi deliquia ſubſequantur.

§. VIII.

Idem ſentiendum eſt de Chocolada, quæ ex nuce Cacao, Cinnamomo acuto, caryophyllis, pipere mexicano, pauxillo Vanillæ & Achiottæ cum ſacchari q. ſ. paratur, & ditioribus frequenti in uſu eſt. Fugiant vero ejus crebriorem uſum virgines, præcipue cholericæ, ſanguineæ, & in quarum primis viis bilis abundat, cum in his facile, ob aromata admixta, vel inſultus febriles cum pectoris gravitate, vel menſium fluxum nimium excitet, ſiquidem valde nutritivum eſt, & plethoram ingenerat. Fugiant præcipue illam ſuccolatæ ſpeciem virgines hyſtericis paſſionibus & motibus convulſivis obnoxiæ, quam Ambra & Moſchus ingrediuntur, quoniam illæ, dummodo ejus odorem naribus percipiunt, ſtatim paroxyſmis ſuis torquentur. Fugiant præterea virgines idcirco frequentiorem ſuccolatæ potum, quoniam ad venerem ſtimulat, & varia libidinoſa deſideria ſuſcitat, a quibus virgo, frenum affectibus ſuis injicere neſcia, facile vinci poteſt & ſuperari.

§. IX.

Dantur etiam cereviſiæ quædam ſpecies, quæ motum, tum inteſtinum, tum progreſſivum ſanguinis augendo, immodicum uteri profluvium excitare poſſunt. Neque eſt, quod quis arbitretur, me mihi ipſi hoc loco non

conſtare, qui § XII. ſuperioris capitis dixi, a cereviſiis craſſis, acidis & fœculentis menſes obſtrui. Sermo enim mihi jam eſt de cereviſiis ſpirituoſis & inebriativis, ſiquidem non omnes cereviſiæ craſſæ inebriant, neque omnes particulis ſulphureis volatilibus abundant. Intelligo autem per cereviſias ſpirituoſas illas, quæ in modica quantitate, hauſtæ nihilominus caput petunt, & inſignem, propter particulas ſulphureas volatiles, quibus refertae ſunt, commotionem in ſanguine efficiunt, Germani vocant tales Rebbelköpfiſche ſive Kopfbrechende Biere. Hujus farinæ ſunt nimis lupulatæ, lupulum enim menſes ducere nemo negaverit, dein etiam illæ, quæ picis fumo ſunt infectæ. Solent enim hic Halæ & in vicinis urbibus peſſimo conſilio dolia illinere ardenti pice, &, ne fumus exire poſſit, foramina eorum obturare, quo facto ſtatim cereviſiam illis infundunt, quæ dein propter particulas picis admixtas, non ſolum in inconſuetis dolores capitis, ſed etiam ebullitionem ſanguinis, gravitatem artuum, torporemque creat. Hinc etiam plerique Studioſi cereviſiam hac in urbe coctam bibere reformidant. Virginibus itaque ſuadeo, ut tales cereviſias miſſas faciant. Idem tenendum de vinis generoſis in nimia quantitate hauſtis & de aquis ſpirituoſis, quales ſunt Aqua Cinnamomi, aqua vitæ Matthioli &c. quibus nonnullæ, tum feminæ, tum virgines delectantur, quæ vero menſes nimium movent. Non deſtituuntur quidem hæc ſuo uſu in virginibus cachecticis, & quibus menſes non ſufficienter fluunt, ad illos promovendos, & ſtomachum roborandum, ſed virgines plethoricæ, & in quibus menſium negotium recte ſuccedit, abſtineant a talibus calidioribus, tum medicamentis, tum alimentis, ne ſanguinis nimia per uterum fiat excretio.

§. X.

§. X.

Hactenus excuſſi ea, quæ propter orgaſmum, quem maſſæ humorum inferunt, menſes immodice ducere ſolent, nunc illa explananda reſtant, quæ propter ſpaſmos, quos in partibus nervoſis excitant, hæmorrhagias uteri pariunt. Inter quæ principem locum facile obtinet ira, quæ partes nervoſas, membranaceas & muſculoſas ſtringendo, fluidorum motum intendit, ut ſic ad partes debiliores & minus reſiſtentes, qualis in virginibus eſt uterus, magno impetu ruant, & venarum ibi exiſtentium orificia aperiendo, hæmorrhagias enormes efficiant. Longe vero periculoſior eſt ira virginibus ſtillante jam ſanguine ex utero. Quapropter virgines ab affectibus animi ſibi temperare diſcant, & circa evacuationem lunarem vitent omne conſortium hominum ſibi exoſorum.

§. XI.

Inter illa, quæ ſpaſmos creant, & idcirco inſtante tributo lunari fugienda ſunt, merito etiam referuntur purgantia atque emetica, quæ propter particulas ſalinas acres, quas poſſident, non ſolum ventriculum atque inteſtina ſpaſmodice afficiunt, ſed etiam in alias partes & in primis uterum efficaciam ſuam exſerunt. Inſignis enim ventriculo atque inteſtinis cum utero intercedit conſenſus, id quod exinde videre eſt, quod haud raro a fortiori purgante ipſe fœtus exturbetur. Monendæ itaque ſunt virgines, ne eo tempore, quo per uterum purgantur, purgans a Medico expetant, aut emeticum, quoniam non ſemel eſt obſervatum, fluxum menſtrualem inde nimis eſſe auctum. Natura enim tunc eſt in motu & adſunt iam ſpaſmi in utero, qui, ſi a dato draſtico intenduntur, non poteſt non maior ſanguinis, quam fas eſt, copia exprimi.

§. XII.

Venio nunc ad cauſam ultimam menſium fluxus

immodici, quæ conſiſtit in acrimonia ſanguinis & humorum. Quæritur itaque, quænam ex alimentis talem acrimoniam ſanguini inducere poſſint? Illa reſpondeo, quæ particulis gaudent ſalinis, acribus & morſicantibus, uti ſunt, piper, allium, cepæ, ſinapi, raphanus, tum niger, tum ruſticanus, cibi fumo indurati, piſces marini, ſiccati, vel muria conditi, uti haleces, & tandem etiam ſal commune. Novi enim quasdam virgines, quæ mirum quantum ſal hoc culinare amant, & ſæpe ejus aliquot pugillos ita crude deglutiunt. Hæc vero omnia jam recenſita, ſi in nimia copia & ſæpius aſſumuntur, ſanguinem reddunt acriorem, imo ipſum ſcorbutum ſucceſſu temporis progignunt. Sed objiciat aliquis: interim tamen multa ex jam memoratis a practicis vulgo commendantur ad depurandam in ſcorbuto maſſam ſanguineam, exemplo ſit raphanus ruſticanus, non itaque video, quomodo ſanguis ex horum uſu acrimoniam concipere poſſit, Verum regero, diſtinguendum eſſe inter ſcorbutum calidum & frigidum. In frigido quidem, qui pituitam viſcidam & nimiam ſanguinis ſpiſſitudinem pro cauſa agnoſcit, ad attenuandam & reſolvendam lympham non absque ſperato effectu adhibentur, verum ille, qui in ſcorbuto calido ab accumulatione variorum ſalium heterogeneorum cauſticorum orto, talia in uſum vocare velit, profecto malum exaſperabit. Firma itaque ſtat mea ſententia, acrium abuſum virginibus eſſe vitandum, quoniam propter irritationem, quam in utero efficiunt, menſes immodice provocant. *vid.* WEDELIUS *Theor. ſapor. med. ſect. V. De acrium abuſu. §. 3.* Quid? quod etiam *gravis* SENEX *abortum inde inſequi inprimis a fortioribus* aſſerat *libr. I. De morb. mulier. cap. 42. t. 2.* Sed tum hæc, tum etiam reliqua hactenus culpata non de moderato uſu, ſed de exceſſu ſunt intelligenda.

CAPUT.

CAPUT III.

De
Conſuetudinibus virginum ſanitati infenſis.

§. I.

Miratus ſæpe ſum, nullam fere in libris diæteticis veſtium fieri mentionem, cum tamen quotidiana experientia confirmetur, illas, pro varietate ſua, varia etiam, vel bona, vel mala corpori afferre. Quamobrem non ſine ratione judico, medicum etiam veſtium quadam notitia debere eſſe inſtructum, ut commoda, vel incommoda, exinde oriunda perſpecta habeat. Non ſolum enim veſtes multis morbis anſam præbent, ſed etiam nonnunquam curam ægrotorum, vel promovere, vel impedire poſſunt. Nemo itaque vitio mihi vertet, ſi hoc capite paucis virginum veſtitum perluſtravero, & fortaſſis hanc aut illam veſtium ſpeciem atro carbone notavero. Recte enim etiam amictus ad res nonnaturales refertur, quoniam nemo, præſertim in noſtris locis borealibus, eo carere poteſt, ſine ſanitatis detrimento.

§. II.

Sed offert ſeſe ſtatim oculis veſtis illa, quam noſtri gallizantes a Gallis acceperunt, & quæ virginibus nobilioris altiorisque conditionis familiaris & propria eſt. Dicitur Latinis *thorax*, germanice vero Schnür-Leiber. Vſus ejus eſt, ut pectus atque abdomen in anguſtias cogatur, & hac ratione decens gracilitas obtineatur. Gratulantur ſcilicet virgines ſibi de optima ſtatura, ſi hypo-

chondria non ultra ſpithamas duas in circumferentia habeant, &, ut thorax fiat erectior ſpecioſiorque, venter autem compreſſior, inſtrumento quodam utuntur gallica lingua *Planchette*, vernacula vero Blanckſcheid vocato, quod vel ex materia lignea, vel eburnea, vel cornea, vel etiam quandoque ferrea conſtat, prout optime delineatum eſt a D. GEORGIO FRANCK *de* FRANCKENAV *ſatyra XII.* Sed miſeræ, dum pulchritudini ſtudent, ſanitatem perdunt. Et quamvis ipſa ſana ratio illis dictitet, talem abdominis pectorisque conſtrictionem non ſine periculo inſtitui, nihiloſecius tamen amore pulchritudinis, ſive, ut ſcapham ſcapham appellem, ſuperbia, ita ſunt captæ, ut illam moleſtiam, preſſionem, dolorem, ne dicam torturam, lubentiſſime perferant. Et quamvis nonnullæ teneriores in principio tales *cataphractus* gerere renuant, imo & ſæpe, quod ipſemet oculis meis vidi, doloris impatientes lacrymas effundant, matris tamen voluntas, promiſſiones & bona verba hoc efficiunt, ut ſucceſſu temporis illis adſueſcant. Accedunt matris perſuaſiones, quæ filiam ad ſpeculum ducit, ut ipſa pulcherrimam ſuam intueatur formam, &, ſi de anguſtiis pectoris & preſſionibus conqueritur, ſolatur hiſce verbis: Ja für den Hoffarth muß man was leiden. Jam vero conſtat ex phyſiologicis atque anatomicis, in inſpiratione coſtas cum muſculis elevari thoracemque dilatari, in exſpiratione vero iterum concidere. Hic motus ſi impeditur, id quod fit per vehementiorem conſtrictionem, reſpiratio non rite ſuccedit, ſed anxie trahitur ſpiritus, quia pulmones ſeſe non ſatis expandere poſſunt; hinc ſanguis in pulmonibus cogitur ſtagnare, unde pleuritis, dyſpnœa, orthopnœa, cordis palpitationes & non raro etiam ipſa phthiſis oriuntur. Et quis dubitet, ſæpe etiam aſthma in virginibus a concretione pulmonum cum pleura, quæ facile

ob

ob impeditam pulmonum expanſionem contingere poteſt, provenire. Dein etiam quilibet qui Hygeam vel a limine tantum ſalutavit, non ignorabit, ventriculum & inteſtina prædita eſſe motu quodam ſyſtaltico & diaſtaltico, qui ad digeſtionem ciborum in ventriculo partim aliquid contribuit, partim quoque in inteſtinis propulſioni chymi, fœcum, & flatuum inſervit. Nunc vero, ſi abdomen nimis arcte ligatur & comprimitur, non ſolum propter ſufflaminatum ventriculi & inteſtinorum motum concoctio læditur, alvusque retardatur, ſed etiam flatus incarcerantur. Hinc borborygmi ventrisque murmura in virginibus, ut quaſi ventriloquæ ſive ἐνγαςρὶ μύθαι videantur. Nonnumquam etiam, ſi forſan paulo majorem ciborum, præſertim flatulentorum, quantitatem aſſumſere, corripiuntur vomitu, vel lipothymiis, neque ad ſe redeunt prius, quam thoracis ligula ſit ſoluta: quæ animi deliquia partim a regurgitantibus flatibus, partim ab inſpiratione inſufficiente, partim a ſanguinis libero progreſſu per abdomen intercepto & facta inde ad cor regurgitatione originem trahunt. Cum enim circulus ſanguinis inprimis per vaſa meſaraica & venam portæ per ſe jam languidus ſit atque tardus, ut eum per corporis motum promovere neceſſe ſit, quilibet emunctioris naris facile perſpiciet, per talem nimiam abdominis coarctationem iter purpuræ vitalis per vaſa ibi exiſtentia longe difficilius reddi, ut neceſſario variæ ſtagnationes, ſtaſes, ſcirrhi meſenterii, abſceſſus, inflammationes & congeſtiones ſanguinis ad pectus & alias partes inſequi debeant. Neque etiam hoc prætermittendum eſt, quod virgines tales junceæ ſoleant facile prima vice impraegnatæ abortum pati. Ita enim HIPPOCRATES *Libr. V. Aph.* 44. Ὁκόσαι παρὰ φύσιν λεπταὶ ἐοῦσαι, ἐν γαςρὶ ἔχουσιν, ἐκτιτρώσκουσι, πρὶν ἢ παχυνθῆναι. *Quæcunque gravidæ præter natu-*

naturam ſunt graciles, abortiunt, priusquam habitiores fiant. Quod ſi vero fœtus ad perfectionem pervenit, partus plerumque eſt periculoſiſſimus, cum doloribus immanibus conjunctus, ita, ut non raro fœtum vivum fruſtratim ex utero exſcindere atque extrahere dura jubeat neceſſitas. Quale triſte fatum feminam quandam generoſam, primiparam, admodum gracilem expertam eſſe novi. Nec ſatis malorum: monſtra item inde naſci poſſunt, quando feminæ tempore geſtationis nihilominus thoracibus nimium conſtrictis incedunt, quoniam fœtus, tam arcto ſpatio incluſus libere ſeſe movere nequit. Quem plura de hac materia legere juvat, mitto ad jam laudati D. G. FRANCK de FRANCKENAV *Satyram XII.* ubi plura exempla atque celeberrimorum virorum teſtimonia allegata ſunt. Licet igitur non omnem cataphractarum uſum erectæ & proportionatæ ſtaturæ ſervientem rejiciam, ſerio tamen moneo, ut exceſſus tollatur, ne nimia fiat thoracum per ligulam conſtrictio & juncea affectetur gracilitas.

§. III.

Occurrit alia perverſa virginum conſuetudo, quæ circa calceamenta verſatur. Ponunt ſcilicet haud exiguam pulchritudinis partem in bene proportionatis pedibus. Hos vero vocant eos, qui gracilitate & brevitate præ aliis eminent. Omni itaque ſtudio allaborant, ut etiam hanc formoſitatis partem aſſequantur. Quapropter ſutoribus imperant, ut calceamenta ipſarum non ampla, ſed ſatis anguſta & arcta conficiant. Dictum, factum; ſutores ut aucupentur virginum favorem, adeo eleganter calceamenta conſuunt, ut magna cum moleſtia propter anguſtiam pedibus accincta, annata quaſi videantur. Exprimunt hoc: Ey der Schuh ſitzet, als wenn er über den Fuß genehet wäre. Præterea quoniam puellæ hoc potiſſimum habent in votis, ut in decentem venuſtamque

que proceritatem adoleſcant, ac jam maturæ aptæque matrimonio cenſeantur, atque a procis deſiderentur, ſutores articulos calceorum parant adeo longos, ut virgines ſummis pedum digitis inſiſtentes incedant. Non vero opus eſt, ut hunc ridiculum morem pluribus delineem, quoniam adeo vulgaris eſt, ut toto die a cuivis haud paucæ virgines grallis quaſi innitentes conſpici queant. Meum potius eſſe duco, ut diſquiram, num talia arctiora calceamenta ſine ſanitatis detrimento a virginibus poſſint adhiberi. Phyſiologia hanc quæſtionem ſolvat, quæ hoc theorema tam per rationem quam experientiam confirmat: circulum ſcilicet ſanguinis in partibus a corde remotioribus tardius progredi, quam in iis, quæ cordi magis vicinæ ſunt: ſyſtole enim arteriarum ſucceſſive fit languidior. Exinde per firmam conſequentiam elicio, circulum ſanguinis debiliſſimum eſſe debere in extremo pedis, quoniam hoc longiſſime eſt a corde remotum. Promovendus itaque eſſet in pede purpuræ vitalis circuitus, non impediendus. Quilibet ergo facile concludere ulterius poteſt ex præmiſſis, illas ſanitati ſuæ peſſime conſulere virgines, quæ arctioribus calceamentis delectantur. Quandoquidem per compreſſa hac ratione vaſa ſanguifera ſanguinis circuitus ſufflaminatur, infirmitas, contractura, immobilitas, ſpaſmus & ſtupor pedum nonnunquam inducuntur; & quoniam digiti pedum in tam arcto ſpatio, uti eſt calcei apex, invicem atteruntur, intertrigines & clavi proveniunt. Majus vero periculum imminet, ſi ſimul cinguli, quibus tibialia firmari ſolent, arctius contrahantur. Sanguis enim, ſuperius inferiusque interceptus, ſtagnat & coagulatur, ſerumque a partibus terreſtribus ſecedens tumores efficit oedematoſos.

§. IV.

Deſcendamus nunc relicto veſtitu arctiori ad ali-

um virginum ritum non minus vulgarem quam noxium. Moris enim his noſtris in regionibus eſt, ut virgines etiam media hyeme caput nudum relinquant, & tantum ſerto, reticulo, tænia, vitta, vel frontali obiter tegant. Præterea aures, collum, mammæque frigoris exponuntur injuriis. Neque brachia, manus & humeri ſatis ſunt munita, licet enim chirothecis & manicis ſint inveſtita, tamen hæ ſunt adeo tenues, ut frigus arcere parum valeant. Peſſimam vero hanc conſvetudinem temere noſtræ receperunt a Gallis, non conſiderantes, cœlum ibi benignius eſſe & hyemem mitiorem. Mirum itaque non eſt, ſi noſtris in regionibus borealibus, frigidioribus, ex tali capitis auriumque refrigeratione cephalalgiæ, otalgiæ, dolores dentium, memoriæ nervorumque capitis imbecillitates, defluxiones catarrhales & varii alii morbi proveniant. *vid.* FORESTVS *Obſ. 4. lib. XII.* Adhuc plures illique periculoſiores affectus ſuccedunt, quando ſimul collum & pectus denudantur. Hac enim ratione tumores glandularum colli, germanice Hagedrüſen, cum ſcabie capitis utplurimum conjuncti, nec non amygdalarum & uvulæ, tuſſes & raucedines, inflammationes faucium, pleuritides & peripneumoniæ, empyemata pulmonum, & nonnunquam etiam ipſa phthiſis invitantur. Neque ſilentii peplo cenſeo involvendas eſſe illas moleſtias, quæ ex refrigeratione mammarum originem trahere & poſſunt & ſolent. Ecquid frequentius, quam quod primiparæ tumoribus torqueantur & inflammationibus mammarum, quæ ſæpe in ulcera abeunt cancroſa. Vnde hæcce lacrymæ? Non aliunde ſæpe, quam quod per tubulos glandularum mammillarium a frigore admiſſo nimis conſtrictos, lac liberum tranſitum non inveniat, & idcirco ſtagnare cogatur. Quilibet itaque videt adeo noxiam conſuetudinem virginibus omnino quavis ratione eſſe diſſvadendam.

§. V.

§. V.

Eadem cenſura dignæ ſunt illæ virgines, quæ ſub ipſo veris initio ſtatim veſtes hibernas rejiciunt, & levi ſaltim incedunt habitu, qualis tempore æſtivo in vſu eſt. Magna enim tunc temporis eſt cœli varietas, ita, ut ſerenum diem mox frigidus & nebuloſus excipiat, & vice verſa. Si itaque calida tempeſtas mox in gelidam transmutatur, frigus, poros conſtringendo, ſaluberrimam illam excretionem, tranſpirationem nempe cutaneam, intercipit. Hinc varii morbi ab exhalationibus impuris ſalino ſulphureis in corpore retentis naſcuntur, uti ſunt omnes febres exanthematicæ & catarrhales, gravedines, tuſſes, rheumatiſmi. Hortor itaque virgines, ut veſtes hybernas tam diu geſtent, donec ſtabilis & conſtans tempeſtas eas deponere jubeat.

§. VI.

Hucusque argui illas virgines, quæ vel membra quædam omnino nuda relinquunt, vel veſtibus non ſufficienter contra frigus defendunt. Nunc obviam mihi veniunt aliæ, quæ nimis ſollicite partibus ſuis inferioribus proſpiciunt, &, ne a frigore lædantur, ollas carbonibus repletas, vulgo Kiecken, ſive Feuer-Töpfe dictas, intra veſtes abdunt, pedibusque ſubjiciunt. Præſervatio hæc a frigoris injuriis laude ſua non eſſet privanda, ſi modo recte inſtitueretur. Quod vero ad hoc negotium prunæ candentes adhibentur, vituperium omnino meretur. Vapor enim carbonum, poris vaſculorum uteri ſeſe inſinuans, more omnium aliorum narcoticorum, ſtatim elaterem & ſyſtolen arteriarum in utero exiſtentium infringit, & tandem penitus tollit. Hinc ſanguis in utero ſtagnat & congeritur, & ſic immodicus menſium fluxus ut contingat, neceſſe eſt. Quoniam vero exhalationes illæ carbonum non ſolum uterum ſed etiam nares petunt, ca-

F 2 put

put quoque graviter inde luit: afficitur enim dolore, gravitate, torpore, & ſomnolentia; quandoquidem illas virgines, quæ ollas tales intra veſtes abſconderunt, facillime præ aliis in templis ſomno ſubmergi videmus. Longe vero major noxa ex carbonibus foſſilibus redundat quam ex ligneis, ſiquidem illi plus ſulphuris vaporoſi in ſinu gerunt. Melius itaque eſſet, ut virgines veſtibus abdomen & tibialibus pedes probe munirent contra frigus, tunc non opus eſſet hujusmodi præſidiis. Verum ſæpe miratus ſum, eas, quæ mammas, caput & collum frigori exponunt, & nihil moleſtiæ inde ſentire videntur, in pedibus omnem ſenſum tactus habere, & nihil frigoris in iis ſuſtinere poſſe. Quapropter judico, virgines potius ex ritu, quam neceſſitate haſce ollas in uſum vocare; ſi vero quædam foret, quæ adeo ſenſibilibus pedibus prædita eſſet, ei ſvadeo, ut loco ollarum, carbonibus refertarum lagenam aqua fervente repletam adhibeant, nobis eine Warm-Flaſche dictam.

§. VII

Superſunt adhuc varia circa ornatum virginum monenda, quorum primum erit conſperſio capillorum amylo, germanice das Pudern. Veteres quidem perfundebant caput unguentis ſvaveolentibus, aromaticis, nervinis, ad cerebri nervos roborandos, ſed in quem uſum noſtræ virgines amylo caput conſpergant, neſcio, fortaſſis idcirco, quoniam ad pulchritudinem facere putant? Verum hæc cujuslibet nititur imaginatione. Ita aliæ gentes noſtras conſuetudines & nos viciſſim earum ritus ridemus. Sed, poſito, talem capillorum dealbationem virginibus eſſe ornamento, mea tamen ſententia valetudini elegantia eſt poſtponenda, quoniam certo certius eſt, poros cutis cranii inde obſtrui, & ita tranſpirationi capitis obicem poni. Quanta vero exinde damna procreſcere

queant,

quilibet facile judicare poteſt. Cum autem hæc conſvetudo adeo communis ſit, ut fere nulla ratione mutari queat, hoc tamen virginibus dabo conſilii, ut, quando caput amylo conſperſerunt, illud non in eo relinquant, ne per ſudorem accedentem in maſſam glutinoſam poros obſtruentem convertatur, ſed tempore veſpertino pectine anguſtiore eburneo abradant. Tandem etiam multum intereſt, quale amylum adhibeatur. Dantur enim ejus variæ ſpecies, quarum nonnullæ oleis ſvaveolentibus & odore moſchi ſunt imprægnatæ. Abſtineant virgines a talibus, ne forſan hyſtericam ejus odore in paroxyſmos ſuos conjiciant. Sunt vero inter virgines haud paucæ in eo laudandæ, quod amylum capiti non injiciant, in eo vero reprehendendæ, quod denigratione capillorum ſeſe decorare ſtudeant. Efficiunt hoc vel per ſicca e. g. per pulverem carbonum, vel per lotiones, quas nonnunquam vitriolum aut alumen aut alia adſtringentia ingrediuntur. Sed hæc non minus quam amylum poros obſtruunt, tranſpirationem capitis impediunt, atque cephalalgias, nec non varios alios morbos pariunt. Quapropter talia merito a qualibet ſanitati ſtudioſa virgine ſunt vitanda.

§. VIII.

Dicenda porro nonnulla ſunt de iis, quæ virgines paſſim adhibere ſolent ad venuſtatem faciei & cuti nitorem conciliandum. Si aquis deſtillatis acrimoniæ expertibus pro hoc ſcopo vtuntur, quales ſunt Aqua fl. fabar. tiliæ, lil. alb. roſar. ſigill. ſalomon. omnium florum, non ſunt culpandæ. Hæ enim nullam inferunt noxam, & tantum cutim aſperam emolliendo agunt. Illæ vero quæ Mercurialibus & repellentibus qualis eſt Mercurius præcipitatus albus, ſaccharum ſaturni, lac ſulphuris, aqua calcis vivæ, faciem illinunt, vel ad varos ſive jonthos germanice Finnen, vel lichenes Sommerſproſſen abſumendos, non

ſolum ſæpe ſperato effectu deſtituuntur, ſed etiam, quando hæc exanthemata retropelluntur, in varios alios affectus nempe odontalgias graves & tumores glandularum colli incidunt, ne dicam cutim ab horum uſu ita conſtringi & corrugari, ut aniculæ eſſe videantur. Id quod etiam poſt infucationes germanice Schmincken obſervatur, quæ non ſolum virginum faciem aſperam rugoſamque reddunt, ſed etiam animum inhoneſtum indicant & voluptuoſum.

§. IX.

Agmen tandem claudat perniciosiſſima virginum quarundam conſuetudo cretam devorandi, & quidem eam ob cauſam, ut amantium faciem conſequantur: Ita enim *Poëta:*

Palleat omnis amans, color hic eſt aptus amanti.

Aſt miſeræ non ſolum voti ſui imprudentis compotes fiunt, verum etiam varios alios ſibi ipſi contrahunt morbos, præcipue vero atrophiam. Anatomici enim ventriculum & inteſtina tenuia eorum, quibus abſorbentia terrea in nimia doſi exhibita ſunt, cruſta quadam ſolideſcentis materiæ obducta invenerunt, quæ chyli ad ſanguinem tranſitum prohibuit.

CAPVT IV.

De Recta & optima virginum diæta.

§. I.

QVamvis quilibet, qui uſu ſanæ rationis gaudet, facile ex vitandis agendi colligere poſſit, nihilominus tamen virginibus paucis regulas quasdam poſitivas diæteticas præſcribere animus eſt, quibus rectus uſus ſex re-

rum

rum nonnaturalium indicabitur, ne virgines ex uno extremo in alterum delabantur, ſed media via incedant.

§. II.

Quoniam ſanitas in æquilibrio, mediocritate & temperie conſiſtit, extra omnem dubitationis aleam poſitum eſſe duco, aërem temperatum purum & ſerenum virginibus maxime eſſe accommodatum. Nunc vero exſurgit quæſtio; qualis ille ſit, quem commendo, aër? Illum intelligo, qui particulis heterogeneis non eſt refertus, in quo nulla exceſſiva qualitas eminet, qui neque nimis calidus neque frigidus, neque humidus, neque ſiccus eſt, ſed in quo hæ qualitates juſta temperie ſunt mixtæ. Talis enim aër motum ſolidorum ſyſtalticum & diaſtalticum conſervat; neque enim fibras & vaſa uteri conſtringendo ſuppreſſionem procurat, neque maſſam ſanguineam nimis commovendo, nimiam ſanguinis ex utero excitat evacuationem. Quæ cum ita ſint, virgines ſemper, præcipue circa purgationem uterinam, loca ſibi eligant, quæ aërem temperatum tenuiorem & purum alunt.

§. III.

Quando ſanguis ex chylo & chylus ex alimentis generantur, ſequitur, ea alimenta eſſe optima, quæ convenientem cum ſanguine naturam & mixtionem habent. Nunc vero ſanguis gelatinoſæ temperatæ indolis eſt & conſiſtentiæ, & nulla exceſſiva qualitas in eo eminet, ex quo conficitur etiam alimenta, quæ talem temperatam gelatinam largiuntur, & ad naturam ſanguinis proxime accedunt, omnibus hominibus, & in primis virginibus, in quibus ventriculus non adeo robuſtus eſt, eſſe ſaluberrima; quemadmodum *Ill.* PRÆSES illud optime demonſtravit in *Diæt. Cap. IV. De ſalubr. & inſalubr. eſculent.* Ad hanc vero claſſem gelatinoſorum præcipue pertinent ex regno animali variæ carnes, ut caro columbarum, gallinarum,

narum, caponum, agnorum, vitulorum & vaccarum juniorum, imo ex ſylveſtribus cervorum leporumque, & tandem ipſum lac & ex eo præparata; quod vero iis virginibus non convenit, quæ multum acidorum ſuccorum in primis viis fovent, ex regno vegetabili, variæ ſeminum ſpecies, milium, hordeum excorticatum, avena, & principaliter panis ex farina ſecali, qui optimum & quaſi univerſale conſtituit alimentum; quæ omnia tum per ſe tum etiam juſcula exinde præparata facile concoquuntur, & bonum eumque temperatum chylum ſuppeditant. Sunt etiam adhuc in regno vegetabili alia, oleracea ſcilicet, quæ, quamvis non adeo nutriant, nihilominus tamen virginibus proficua ſunt, qualis eſt braſſica criſpa, quæ cum virtute laxante etiam aperientem conjunctam habet, nec non Spinachia & aſparagus. Ex radicibus vero Rd. Petroſelini &c. Caveant vero virgines, ne cibis ſuperius recenſitis valde nutritivis nimium ſeſe infarciant, quoniam hac ratione plethora conſequenter etiam menſium immodicus fluxus procreatur. Interim hæc non mea eſt intentio, ac ſi virgines nullos alios cibos quam heic recenſitos capere debeant, hoc tantum eſt, quod aſſero, hæc memorata eſculenta facilioris eſſe digeſtionis, & majorem eamque meliorem ſanguinis copiam generare. Neque ego virginibus omnes interdico cibos duriores, ſed tantum moneo, ne nimis frequenter & nimia copia iis utantur. Ceteroquin una hirundo non facit ver. Hæc vero cautio ſi negligitur, & ſi victus maxima ex parte crudus eſt atque durus, facile menſes obſtrui poſſunt. Svadeo etiam, ut cibi, duriores præſertim, aromatibus condiantur, ad digeſtionis negotium promovendum, ſed ita, ne nimia quantitas iis admiſceatur, alias menſes nimium cient. Si vero modice cibis adjiciantur, non ſolum ventriculum roborant, ſed etiam ſubtiliſſimum illud nervorum fluidum

augent,

augent, & ſanguini balſamum & ſpirituaſcentiam conciliant.

§. IV.

Superius & quidem in primo capite §. XII. & in ſecundo §. IX. actum eſt de cereviſiis virginibus noxiis, & vel menſes ſupprimentibus, vel nimium commoventibus, ubi ſimul promiſi, me ſub fine hujus diſſertationis criteria ſalubris cereviſiæ eſſe expoſiturum. Conſiſtit vero bonitas cereviſiarum in eo, primo, ut aqua, cum qua frumentum coquitur, ſit levis, ſalubris, pura, nullis particulis heterogeneis referta. Dein, ut frumento, ex quo cereviſia paratur, lolium non ſit admixtum, aut aliud quoddam noxium, ſed ut grana ſint pura nec corrupta. Tum ut debite cocta ſit & fermentata. Poſt, ne caput gravet, torporemque inferat, in ventriculo aceſcat, aut flatus gignat, ſed, ut cito ventriculum & omnia emunctoria permeet, & mox poſt aſſumtionem per urinam excernatur. De quibus cereviſiæ notis ſequentes inſignes exſtant in *ſchola ſalernitana* verſiculi:

Non acidum ſapiat cereviſia, ſit bene clara;
Ex granis ſit cocta bonis ſatis & veterata.

Et capite ſequente:

De qua potetur ſtomachus non inde gravetur.

Omnis itaque cereviſia hiſce prædita qualitatibus tuto a virginibus hauriri poteſt, ſine ſanitatis detrimento & menſium perturbatione.

§. V.

Ad potum porro pertinent hodie uſitata decocta & infuſa. De potus Coffee & Succolatæ abuſu ſuperius jam quædam in medium ſunt prolata, nunc de recto uſu quædam adjiciam. Quando §. XIII. Cap. I. potus Coffee uſum viginibus non ſvadendum eſſe aſſerui, hoc non ita accipiendum eſt, ac ſi ei asſvetæ ab eo plane abſtinere de-

 beant.

beant. Quæcunque enim virgo ex uſu ejus non ſentit tremores artuum & vertiginem, item, cui ſaburra acida in ventriculo hæret, poteſt quidem hoc infuſum haurire, ſed hac adhibita cautione, ne nimis ſaturatum ſit, aut nimia copia ſorbilletur. Illis vero, quæ numquam infuſum fabarum Coffee biberunt, auctor ſvaſorque non eſſem, ut illud prima vice ingurgitarent, quoniam nemo a priori accurate præſagire poteſt, num illud infuſum bene aut ægre laturæ, aut qualia ſymptomata ex ejus uſu proditura ſint. Neque ſuccolatæ rectus uſus eſt rejiciendus, ſed nimius. Modice enim uſurpata ſtomachum confortat, nervosque roborat. Tutius vero eſt, imo melius, infuſum Thee, quippe quod omni ætati, ſexui, temperamento convenit, & numquam niſi nimia copia hauriatur, nocet, ſed ſemper utile eſt, atque tempore matutino hauſtum, cruditates a concoctione in ventriculo relictas eluit, alvum movet, urinam ciet, oſcula vaſorum lacteorum aperit, & mucum abſtergit, ſalia excrementitia in maſſa ſanguinea accumulata diluit, in ſe recipit, & per renes exturbat. In primis vero virginibus conducit ad ſaluberrimum menſium fluxum facilitandum, promovendum & in ordine ſervandum. Quid? quod etiam obſtructum reſtituat, ſanguinem enim ſpiſſum diluit & reſolvit, & ad excretionem per uterum aptum reddit. Majoris adhuc ſunt efficaciæ infuſa Theiformia, quæ ex herbis reſolventibus, incidentibus, aromaticis, balſamicis concinnata ſunt, e. g. Ex herba Meliſſæ, veronicæ, ſalviæ, fl. Cheiri, radice cichorii, Caryophyllatæ, Cortice ligni ſaſſafras, cinnamomi & citri recentibus. Tale infuſum, præcipue circa inſtans tributum lunare ſumtum, non caret effectu, quapropter virgines menſium obſtructione aut emanſione laborantes, ſibi hoc commendatum habeant. Illæ vero virgines, quæ vino

pro

pro potu utuntur, eligant ſibi Hungaricum, hoc enim nec nimis ſpirituoſum, nec acidum eſt, ſed temperatum & facile tranſpirat, neque languorem artuum aut torporem capitis poſt ſe relinquit, de cujus præſtantia videri poteſt egregia *Ill.* PRÆSIDIS *de vino Hungarico diſſertatio.* Diluendum vero eſt hoc vinum cum aqua ex fontibus vivis ſcaturiente, aut deſtillata, alias purpuram vitalem nimis exagitando, menſium fluxum concitat immodicum.

§. VI.

Rapiunt me jam ad ſui conſiderationem ſomnus & vigiliæ, motus & quies. Explanandum itaque eſt, quomodo virgines hiſce recte uti debeant. Veteres VII. horas ſomno deſtinarunt. Sed temperamentorum varietas non permittit, ut in genere tempus aliquod conſtituatur. Virgines cholericas, ſicciores, macilentas ſomnum diutius protrahere oportet, quam phlegmaticas aut ſanguineas obeſiores. Sub ſomno enim concoctio melius ſuccedit, & hinc vires reſtaurantur, ſuccus nutritius colligitur, & viſceribus apponitur. Ego itaque arbitror, phlegmaticis & obeſis VII. horas ad ſomnum ſufficere, alias nimis pingueſcerent, & nimia humorum colligeretur quantitas. Graciliores vero horam unam aut alteram ſuperaddere poſſunt. Infallibile autem & certum ſignum eſt ſomni ſufficientis, ſi mens eſt alacris & corpus agile. Languor corporis poſt ſomnum, vel non ſufficientem, vel nimium ſomnum ſignificat. Quæcunque ergo virgo horas IX. vel X. dormivit, & ſomno ex oculis excuſſo nihilominus oſcitabunda eſt, & ſomnolenta, illa, ne denuo quieti ſe tradat, caveat, opinans, ſomnum ad recreationem ſui corporis nondum ſufficere, ſed ei contingit, quod trito germanorum proverbio dicitur: Je mehr man ſchläft, je mehr man ſchlaffen will. Verum illa, quæ tantum per VI. horas quievit, & abrupto ſomno adhuc languida & laſſa

eſt, illi ulterior ſomni continuatio non eſt disſvadenda. Quod ad vigilias attinet, ego quidem cenſeo veſpertinas & nocturnas virginibus non ita convenire ac matutinas. Veſpera enim ingruente, cibi adhuc non ſunt concocti, præcipue, ſi cœna lautior fuerit, quapropter opus eſt, ut ad digeſtionem aſſumtorum promovendam ſomnus capiatur. Mane vero ventriculus eſt vacuus, & corpus, per antecedentem ſomnum recreatum, perferendis vigiliis magis exiſtit idoneum. Melius itaque agunt virgines, quæ veſperi hora IX. membra ad quietem componunt, & mane hora V. ſurgunt, illis, quæ dimidiam fere noctem usque ad horam XII. vigiles tranſigunt, & mane hora VII. aut VIII. ſtrata relinquunt.

§. VII.

Supra & quidem §. XIV. primi mei capitis demonſtratum eſt, innumeros fere morbos ex nimia virginum quiete incunabula trahere. Nunc inſtituti mei ratio exigit, ut virgines doceam, quomodo per motum ſibi convenientem fluxum menſtruum in ordine ſervare, & ſanitatem ſuam confirmare queant. Motum optimum eſſe ſanitatis præſidium, nemo inficias ibit, qui modo conſiderabit, vitam noſtram conſiſtere in motu & actione ſolidorum in fluida, nec non fluidorum iterum in ſolida reactione. Omnes ſe & excretiones per motum fiunt, & quando motus in corpore ceſſat, corpus dicitur mortuum. Præterea contumaciſſimi iique chronici morbi, uti eſt malum hypochondriacum, per motum corporis optime eradicantur. Tandem etiam in virginibus ſaluberrimus menſium fluxus per motum in ordine ſervatur, facilitatur, & ſuppreſſus reſtituitur. Sanguis enim per corporis exercitationem conquaſſatur atque attenuatur, ut per uterum facilius excerni queat. Novi ego virginem cachecticam, menſium emanſione laborantem, quæ mo-

tu,

tu, potu, liberaliori ſcilicet, & fotu, id eſt pediluviis, tantum effecit, ut non ſolum menſium fluxus ſuccederet, ſed etiam bonus corporis habitus & venuſtas faciei redirent. Quemadmodum vero in omnibus aurea regula; *Ne quid nimis*, eſt obſervanda, ita etiam circa motum attendi debet. Dixi enim jam antea, a motu fortiori, in conſvetis menſium fluxum immodicum concitatum eſſe. Dantur autem variæ motuum ſpecies, quarum nonnullæ ad ſexum potiſſimum nobiliorem pertinent, uti equitatio, luſus pilæ, globorum luſus, germanice das Kegeln, exercitationes athleticæ. Diſpiciendum itaque eſt, quinam motus virginibus maxime congruus ſit. Mea quidem ſententia deambulatio in plano, ſive exſpatiatio, virginibus maxime eſt accommodata, item vectura & peregrinationes, nec non ſaltatio modica. Vlterius quoque virginibus ſuadeo, ut tempore otioſo carmina canant, non laſciva neque obſcœna, quæ animum perturbant, ſed jucunda, honeſta, jocoſa. Vocis enim exercitatio peculiarem etiam motus conſtituit ſpeciem, quoniam ſub ipſa ſanguis celerius per pulmones & totum corpus agitatur. Duplicem itaque fructum ex tali cantatione percipiunt virgines; nam primo ſanguis ſubtiliſatur, tranſpiratioque augetur, dein etiam animus recreatur, atque erigitur, curæque ventis traduntur. Hæc autem animi tranquillitas multum profecto confert ad ſanitatem. Laudandæ itaque illæ ſunt virgines, quæ fidibus canere norunt, & organon digitis impellere didicere. Simulac enim ſollicitæ ſunt, dulcis muſica omnes ex earum animo curas eximit.

§. VIII.

Antequam vero huic meæ diſſertationi colophonem imponam, vile quidem, ut apparet, ſed maximæ utilitatis virginibus dabo conſilium, ut ſcilicet ſemper circa

 inſtan-

inſtantem excretionem uterinam curam gerant, ut alvum habeant apertam. Obſervatum enim eſt, recte ſuccedente alvo, menſes quoque bene evacuari, conſtricta vero ea, hos quoque vel imminui, vel ſupprimi. Poſſunt vero alvum lubricam ſervare vel per infuſum Thee, vel, ſi hoc non ſatis efficax ſit, per clyſterem emollientem ex ſolo decocto avenaceo addito ſale communi & oleo olivarum, vel per pilulas balſamicas *Ill.* PRÆSIDIS, quæ efficaciter menſium fluxum facilitant. Conducit etiam pulvis ex Magneſia alba, Tartaro Vitriolato vel ſale Tartari, præprimis, quando adſtrictio alvi a multis cruditatibus acidis originem ducit. Confert quoque tunc temporis plus liquidorum quam ſolidorum ciborum aſſumere & ſufficientem potum haurire, atque abdomen probe a frigore defendere. Hæc ſi obſervantur, una cum iis, quæ ſupra monui, menſtrua purgatio in ordine ſervatur, & virginum ſanitas manet incolumis. Poſſem quidem adhuc plura adjicere, ſed, ne diſſertationis limites transgrediar, hic acquieſco, DEO O. M. humilliime gratias agens, pro benigniſſime ad hunc laborem conceſſis viribus. Ille DEVS, qui hucusque ſtudia mea ſecundavit, quique mentem ſanam in corpore ſano largitus eſt, velit & impoſterum gratia ſua divina mihi adeſſe, ut omnia cedant in ſummi NVMINIS ſui gloriam & proximi emolumentum.

TANTVM.

NOBILI ET CLARE DOCTO

DNO. CANDIDATO

S. D. P.

FRIDERICVS HOFFMANNVS

PRÆSES.

Quam mihi tradidiſti inauguralem diſſertationem, Tibi reddo, & quidem fere eandem, ſine lima, ſine interpunctione, ſine deletorum lacunis. Quo minus enim eandem exacte perluſtrare & ubique corrigere potuerim, multa & gravia quibus huc usque diſtentus ſum negotia impediverunt. Neque etiam eidem adjicere, aut demere nonnulla volui, quo eruditi Te ſine Præſidis adminiculo officio exhibendi ſpecimen ſatisfeciſſe videant, & ex hoc de profectibus Tuis egregiis ipſi judicare poſſint. Selegiſti autem thema diæteticum exponendum. In quo argumento qui ſtudium & operam ponunt, horum ego laborem laudare ſoleo & maximopere approbo. Sic enim demum artem, quæ ſanitati præſidet, recte tractant, auxilia non modo ad morbos ſanandos, ſed & antevertendos, inquirendo & ſuppeditando. Et ſane ſicuti longe jucundius eſt ſanitate, ſine doloribus, ſine moleſtiis, ſtabili & firma frui, ita etiam Medicus qui ſcientia integritatem valetudinis tuendi pollet, longe gratior eſt atque acceptior. Ne dicam tutiorem & certiorem eſſe Medici operam, quæ arcendis,

cendis, quam quæ curandis morbis inſumitur. Plus enim naturæ ſi valens eſt in morborum curatione tribuendum, quam Medico. Per diætetica autem præcepta robur naturæ ſervatur, quo morbis reſiſtere poſſit, nec tam facile a cauſis morbiferis lædatur. Dolendum modo, neceſſariam hanc & utilem prophylacticam Medicinæ partem, adeo plerumque in Academiis negligi, ut docentes nec eam tradere, nec diſcentes eam intelligere, ſtudeant. Sed cauſa hujus neglectus obvia. Phyſicis genuinis principiis inſtructus ſit neceſſe eſt, qui quod ex rerum non naturalium cenſu ſalubre, vel inſalubre ſit, præcipere vult. Quæ quia cum anatomica exquiſita corporis humani notitia ignorant plurimi, docere nequeunt, diſcentes vero, ignavia ducti, eadem haurire intermittunt. Tuum hoc, Candidate doctiſſime, *ſcriptum, luculenter facit teſtatum, Te genuinis & veris, quæ ad certam & demonſtrativam artis noſtræ rationem pertinent, principiis, eſſe imbutum, & Præceptores habuiſſe in alma Julia doctiſſimos pariter & fideliſſimos. Atque etiam ego, ex quo in noſtra hac Academia commoratus es, plena teſtari poſſum fide, quod ſemper ingenii alacritatem, induſtriam & utilia percipiendi generoſum ardorem, oſtenderis. Quare non poſſum non Tibi inpoſterum ſucceſſus in artis exercitio ominari felices. Quos ut auxilio divino uberrime aſſequaris, ego Tibi, ſimul de novis honoribus gratulatus, ex animo apprecor. Perſcrib. Halæ Saxon. Non. Julii*

CIↃ IↃCC XXIX.